

Lunds Universitet
Sociologiska institutionen

Sveriges Kvinnojourer

- en studie om kvinnojourernas funktion i samhället
och hur de vinner legitimitet för sitt arbete

Linda Holgersson
Uppsats SOC 464, 61-80 p
Höstterminen 2000
Handledare: Margareta Norell

Sveriges Kvinnojourer- en studie om kvinnojourernas funktion i samhället
och hur de vinner legitimitet för sitt arbete

Linda Holgersson

Uppsats SOC 464, 61-80 p

Handledare: Margareta Norell

Sociologiska institutionen, höstterminen 2000

Abstrakt

Studien avser att belysa kvinnojourernas roll i samhället, både på lokalt och nationellt plan, i kampen för att stoppa mäns våld mot kvinnor. Syftet är att se på Sveriges kvinnojourers funktion i samhället och hur de vinner legitimitet för sitt arbete. För att få kunskap om kvinnojourernas arbete, valde jag att se på de likheter och skillnader som finns hos två förbund av Sveriges kvinnojourer, ROKS och SKR. Riksorganisationerna fungerar som paraplyorganisationer för landets 140 lokala jourer. Undersökningen är en kvalitativ studie, då jag dels genomförde fyra intervjuer med företrädare från respektive förbund, en på lokal nivå och en på riksnivå. Dels utgör den en typ av dokumentanalys då jag satt empirisk data från intervjuerna i relation till dokument från bland annat förbundens hemsidor samt även till en nyligen gjord kartläggning av Socialstyrelsen, som speglar verksamheten på några av landets kvinnojourer. Sammanfattningsvis visar undersökningen att landets kvinnojourer har samma målsättning - ett jämställt samhälle, där kvinnor och barn kan leva utan våld och förtryck. Jourerna använder sig till viss del av olika medel för att uppnå målen, samt att de valt att prioritera olika, vilket gör att de delvis kan komplettera varandra. Jourernas främsta uppgift är att fungera som en fristad, dit hjälpsökande kvinnor kan söka skydd och få stöd av andra kvinnor. Slutsatsen visar att kvinnojourerna utgör ett betydelsefullt komplement till främst socialtjänsten, genom att konkret bistå våldsutsatta kvinnor. Kvinnojourerna tar vid där myndigheternas resurser inte räcker till. Genom sin mångåriga och breda erfarenhet av arbete med våldsdrabbade kvinnor har de en samlad kunskap som gör dem till något av experter på området, vilket medför att de vinner respekt i samhället. Även det arbete de lagt ner på att synliggöra detta samhällsproblem, både på gräsrotsnivå och uppifrån genom ett internationellt arbete och gör att kvinnojourerna fått en stark ställning i samhället och vunnit legitimitet för sitt arbete.

Innehållsförteckning

	Sida
1. Inledning	1
2. Problemformulering och syfte	2
3. Metod	3
Upplägg och genomförande	3
4. Bakgrund	5
Kvinnan i historien	5
5. Statistik över våld mot kvinnor	6
Hur vanligt är kvinnomisshandel?	6
6. Förklaringsmodeller	7
Tre huvudteorier om mäns våld mot kvinnor	7
7. Legitimitetsbegreppet	9
8. Kvinnojourernas uppkomst	9
9. Kvinnojourerna	12
Två förbund	12
ROKS	12
SKR	14

10. Splittringen mellan ROKS och SKR	16
Likheter och skillnader mellan förbunden	16
11. De lokala jourerna	20
Verksamheten på jourerna	21
Två lokala jourer	23
Kristianstad Nya Kvinnojour	24
Helsingborgs Kvinnojour	26
Sammanfattning	28
12. Kvinnojourernas betydelse	29
Myndigheters syn på kvinnojourerna	29
13. Kvinnojourernas legitimitet	30
Förbundens åsikter	30
14. Internationellt samarbete	31
15. Slutdiskussion	32
Jourerna som ett komplement	33
Frivilligt arbete – för- och nackdelar	34
Män som möjliga samarbetspartners	36
Ett stort ansvar vilar på jourerna	37
16. Litteraturlista	39

Bilaga 1

1. Inledning

Vi har idag i Sverige ett allvarligt samhällsproblem¹. Varje år utsätts tiotusentals kvinnor i vårt land för våld och övergrepp. I många fall utövas våldet av en man närstående kvinnan, och denna typ av brott har visat sig vara mer utbredd än vad någon tidigare anat. Under den senaste tioårsperioden har detta samhällsproblem kraftigt ökat, trots att medvetenheten tilltagit hos allmänheten och myndigheter, vilket i sin tur lett till att en mängd åtgärder vidtagits (Kvinnofrid, 1997/1998:55). Lagändringar² har gjorts, fortbildning har genomförts med inriktning mot personal inom rättsväsendet, socialtjänsten och hälso- och sjukvården, samt att frivilligorganisationer, som kvinnojourerna, har fått ökat statligt bidrag.

Att mäns våld mot kvinnor är betydligt vanligare än vad som någon gång tidigare framkommit, konstaterar även Eva Lundgren, professor i sociologi i Uppsala. Tillsammans med Gun Heimer vid Rikskvinnocentrum för kvinnor som utsatts för våld, leder hon Sveriges första omfångsundersökning³ om kvinnors erfarenheter av våld. Det visar sig i resultaten att så många som cirka fyrtio procent av landets kvinnor, efter sin femtonårsdag, utsatts för våld eller hot om våld från någon man. Således betyder det att nära hälften av alla kvinnor i Sverige någon gång befunnit sig i en hotfull situation eller blivit utsatt för våld av en man. Av antalet anmälda brott av misshandel mot kvinnor 1996, visade sig ungefär två tredjedelar ha begåtts inomhus av någon som kvinnan känner sedan tidigare eller lever tillsammans med (Kvinnofrid, 1998). Våld mot kvinnor är till stor grad en dold företeelse, så den offentliga statistiken visar bara en mindre del av antalet faktiska brott. Hur ska man då komma till rätta med kvinnoförtrycket? Hur ska man komma åt den dolda misshandeln, det som sker innanför hemmets stängda dörrar? Vad tar vid, då myndigheter inte längre räcker till och då tjänstemän ibland står handfallna inför uppkomna situationer?

Det är frivilligt socialt arbete, i detta fall främst kvinnojourerna, som kan utgöra ett komplement och ett alternativ till offentliga verksamheter, utan på något sätt ta över den redan existerande kommunala verksamheten (SoS-rapport 1998:6). I denna studie vill jag synliggöra betydelsen av kvinnojourernas arbete, både för de våldsdrabbade kvinnorna och för samhället

¹ Kvinnofrid, faktablad, 1997/1998:55. Benämns även som ett folkhälsoproblem, se Widding Hedin (1997).

² Ex. lagen om grov kvinnofridskränkning, infördes den 1 juli 1998 och lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster trädde i kraft den 1 januari 1999, faktabladet Kvinnofrid 1997/1998:55.

³ DN debatt, den 10 augusti 2000.

i stort. Jag ämnar även att se på vilken funktion kvinnojourerna fyller samt hur de vinner legitimitet i samhället.

Det var först när jag läste Mona Eliassons bok *Mäns våld mot kvinnor* (1997), som jag riktigt förstod vilket omfattande arbete kvinnojourerna lägger ner och hur viktiga de är i kampen för ett mer jämställt samhälle samt för bekämpandet av kvinnovåld. Eliasson menar att kvinnojourernas insatser är kanske ännu mer betydelsefulla på lång sikt genom det upplysningsarbete som de utför. *"Deras arbete med att synliggöra och bekämpa våldet, hjälpa och stödja offren samt genom opinionsbildning mot våld påverka i större skala får nog anses vara en av de viktigaste ideella insatserna i modern tid"* (Eliasson, 1997:242).

2. Syfte och problemformulering

För att uppnå förståelse varför mäns våld mot kvinnor är ett sådant utbrett socialt problem i Sverige idag, måste man se till dynamiken mellan män och kvinnor på samhällets alla områden, anser forskare inom ämnet mäns våld mot kvinnor⁴. Även kvinnojourerna arbetar utifrån perspektivet - mäns överordning och kvinnors underordning - fortfarande gör sig gällande och utgör grunden till mäns förtryck av kvinnor. Båda riksförbunden, ROKS och SKR, arbetar för jämställdhet mellan de båda könen och kvinnors frigörelse.

En definition av kvinnovåld skrevs på FN:s kvinnokonferens i Peking 1995 och lyder enligt följande: *"Begreppet våld mot kvinnor innefattar varje våldshandling som är baserad på kön och som resulterar i, eller som sannolikt resulterar i, fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, inklusive hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckliga frihetsberövanden, vare sig de sker i det offentliga eller i det privata livet"* (FN:s kvinnokonferens 1995, §113)⁵. Just på FN:s kvinnokonferens detta år, fick Sverige pris som världens mest jämställda land. Vi anses alltså vara världsmästare i jämställdhet 1995. Hur hänger det då ihop med det ständigt ökande upptäckta våldet mot kvinnor? Ekvationen går inte ihop. Kvinnors hälsa är i fara och under många år har myndigheter inte lagt mycket energi på att förbättra villkoren för den kvinnliga befolkningen. Det är istället frivilligorganisationerna, i synnerhet kvinnojourerna, som kontinuerligt under snart tjugofem

⁴ Se Holmberg (1993). Även Lundgren (1998), i faktabladet *Kvinnofrid* 1997/1998:55 s.22-23.

⁵ Se *Kvinnofrid*, magasin (1998). Slutdokument från FN:s kvinnokonferens i Peking 1995, §113.

års tid kämpat för att hjälpa våldutsatta kvinnor och deras barn. Deras erfarenheter och kunskaper börjar nu under de senaste åren, tas i beaktning av statliga myndigheter och i kvinnovåldskommissionens slutbetänkande från 1995, kan man läsa följande:

”Kvinnovåldskommissionen bör enligt sina direktiv inhämta erfarenheter från den verksamhet som bedrivs av kvinnojourerna” (Kvinnofrid SOU, 1995:60:157).

Mitt **syfte** med studien är att försöka synliggöra det arbete kvinnojourerna utför i förhållande till övriga samhällsinstitutioner och därmed visa vilken funktion de fyller och vilken legitimitet de har i samhället i stort.

3. Metod

Upplägg och genomförande

För att kunna klargöra kvinnojourernas samhällsfunktion har jag valt att jämföra Sveriges två nationella rikorganisationer (ROKS och SKR), under vilka landets cirka 140 lokala kvinnojourer är organiserade. De två förbunden arbetar mot samma målsättning, men använder sig till viss del av olika metoder för att uppnå målet.

Min ambition har varit att synliggöra eventuella likheter och skillnader mellan ROKS och SKR, både på nationell och lokal nivå, för att på så sätt belysa de frågor man gemensamt bedriver i kampen mot kvinnovåldet, vilka frågor respektive förbund prioriterar samt vad som anses ligga till grund för kvinnojourernas legitimitet. Studien är delvis kvalitativ och det empiriska materialet i undersökning bygger på fyra intervjuer. Jag har valt att göra två intervjuer med respektive förbund, en på nationell nivå och en på lokal nivå. Samtliga intervjuer har genomförts under hösten 2000, varav tre intervjuer har gjorts per telefon och den fjärde intervjun är en face-to-faceintervju. Intervjuerna sträckte sig mellan en timme till en och en halv.

Studien är även en typ av dokumentanalys, dels för att jag använt mig av förbundens hemsidor⁶ för insamling av data. Hemsidorna har jag sett som en värdefull källa, då de ständigt innehållit uppdaterad information om förbundens verksamhet. Jag har även använt mig av Socialstyrelsens rapport (SoS-rapport 1998:6), som är en relativt ny undersökning

⁶ROKS www.roks.se och SKR www.kvinnjourernas.com

rörande frivilligorganisationernas betydelse för brottsoffer samt för samhället i stort. Från rapporten har jag kunnat hämta relevant data som varit av stor vikt för min undersöknings syfte.

Första intervjun (face-to-face) gjordes med ordföranden Karin och medarbetaren Gun Inger på SKRs lokala jour, Kristianstad Nya Kvinnojour, den 18 oktober -00. Andra intervjun gjordes via telefon den 25 oktober -00 med SKRs informationsansvariga Eva Olsson. Tredje intervjun, gjordes den 13 november -00 med Bernardita Nunez, på ROKS. Hon svarade då jag ringde det nummer man hänvisas att ringa till vid eventuella frågor, 08-442 99 44. Fjärde och sista intervjun gjordes via telefon den 14 november -00, med Birgit, som är anställd på ROKS lokala jour, Helsingborgs Kvinnojour. Att jag valde just kvinnojouren i Kristianstad, för att representera SKR:s lokala jour, beror på att det var smidigast, då jag är bosatt i staden. Helsingborgs Kvinnojour fick representera en av ROKS lokala jourer. Urvalet för de lokala jourerna visade sig vara intressant, då jourerna skiljer sig åt i mångt och mycket. Det genom intervjuerna insamlade datamaterialet redovisas senare i studien.

Steinar Kvale (1997) beskriver att kvalitativa förhållningssätt till mänsklig interaktion har fått en stark position inom kvinnoforskningen. Vidare menar han att tyngdpunkten läggs på kvinnors vardagsvärld och att man utnyttjar metoder som gör det lättare att förstå kvinnors liv och belägenhet och har som mål att förändra de förhållanden som undersöks.

Kvinnoforskningen beskrivs som en ”kvalitativ forskning av kvinnor ’om’ kvinnor” i syfte att ge mening åt kvinnors liv och erfarenheter.

Jag har dock mött på en svårighet. Då jag i en av mina telefonintervjuer kontaktade ROKS, via det nummer man ombedes att ringa vid eventuella frågor, kände jag en motvillighet av informanten att svara på frågor som rörde splittringen av organisationen 1996⁷. Jag fick inte heller svar på hur deras förbund ser på kvinnojourernas legitimitet. Jag valde då att kontakta ROKS ordförande, Angela Beausang, via hennes email-adress⁸, och framförde en önskan om att få svar på mina frågor. Efter ungefär två månader hörde hon av sig, då hon beklagade att jag inte fått tillfredställande svar och bad mig maila över mina frågor igen, vilket jag gjorde. Hon hörde dock inte av sig igen. Så vad ROKS anser om splittringen och kvinnojourernas legitimitet, får vara osagt.

⁷ Se intervjun, s.20.

⁸ Angela.Beausang@roks.se

4. Bakgrund

Kvinnan i historien

Historiskt, socialt och kulturellt sett har kvinnan genom tiderna haft ett underordnat förhållande till mannen (Eliasson, 1997). Detta samhällssystem har tillåtit en man att ”tillrättavisa sin kvinna”, sina barn och tjänstefolk, och med våld upprätthålla kontrollen över familjen och bevara sin maktposition. Detta att bevara sin ställning som man och familjens överhuvud, har många gånger prioriteras högre än att respektera kvinnors rättigheter, liv och hälsa. Kvinnoforskare⁹ och även konventionell forskning, som arbetar med frågor om jämställdhet och mäns våld mot kvinnor, är eniga om att problematiken kring dessa frågor ligger i kvinnors underordande position i förhållande till män (Radford & Russel, 1992). Frågan är vad samhällets ointresse genom historien till kvinnomisshandel berott på? Mona Eliasson (1997) menar följande: ”*Gemensamt för kvinnomisshandel och våldtäkt är att kvinnor historiskt sett har räknats till mannens ägodelar som det varit hans självklara rätt att bestämma över. Våld mot andra kvinnor än den egna kom därför att anses som ett brott mot den man som hade ”rätten” till kvinnan – en fästman, make, far eller annat manligt överhuvud i släkten*” (Eliasson, 1997:30).

Synen på att en kvinna är en mans eller en familjs ägodel lever kvar än idag i många av världens länder. I exempelvis Pakistan ser man mellan fingrarna om en kvinna bli ihjälslagen av sin egen familj (hedersmord) efter att exempelvis blivit våldtagen. Den allmänna synen är att *hon* genom att bli våldtagen dragit vanära över familjen, och smutskastat faderns namn och anseende.

Angående familjerelaterat kvinnoväld i Sverige historiskt sett, finns inte mycket dokumenterat. En del viktiga årtal om lagändringar kan hjälpa till ökad förståelse. Så tidigt som år 1256 fick vi de första lagarna om kvinnofrid. År 1864 avskaffades lagen om husaga och nästan hundra år senare, 1965, kom lagen mot våldtäkt i äktenskapet. Så sent som 1982, för bara knappt tjugo år sedan, skedde ytterligare en viktig lagändring. Kvinnomisshandel föll nu under allmänt åtal, vilket i stora drag betydde att en åklagare kan driva brottet till domstol utan att brottsoffret gjorde en anmälan (Eliasson, 1997). Kvinnomisshandel hade blivit en del av samhällets ansvar.

⁹ Holmberg (1993) och Eliasson (1997).

Men att skydda kvinnor som förföljs av sina män, är det svenska samhället inte rustat för. I praktiken är det så idag, att det är de utsatta kvinnorna och deras barn, brottsoffren, som straffas. De tvingas många gånger bryta upp från hem, släktingar och vänner för att fly för sina liv. De måste byta vistelseort, identitet och göra stora ekonomiska uppoffringar, allt för att kunna leva ett liv utan våld och förföljelse.

5. Statistik över våld mot kvinnor

Hur vanligt är kvinnomisshandel?

- 1997 anmäldes 19 046 misshandelsbrott mot kvinnor.
- Endast cirka 25 procent av alla våldsbrott anmäls. Mörkertalet när det gäller våld mot kvinnor är sannolikt högre.
- 78 procent av de anmälda misshandelsbrotten mot kvinnor 1997 begicks av en bekant till offret.
- 40 procent av misshandelsbrotten mot kvinnor 1997 ledde till åtal.
- Cirka 20 kvinnor om året misshandlas till döds av närstående män.
- På 10 år har sexualbrotten (t ex våldtäkt, sexuellt ofredande) mot kvinnor ökat med 80 procent.

Statistik för 1986 och 1996

	1986 (1987)	1996	Förändring
<i>Sexualbrott totalt</i>	4 132	7 441	+80%
<i>Mot barn(-15 år, 1987)</i>	1 083	2 418	+123%
<i>Mot vuxna(15 år-, 1987)</i>	1 927	3 339	+73%

- 1996 utsattes 7 441 personer i Sverige för sexualbrott. Minst 90 procent av alla offer för sexualbrott är kvinnor.
- 1997 våldtogs 1 297 kvinnor i Sverige.
(262 fullbordade våldtäkter utomhus anmäldes (20%) och 1 035 fullbordade våldtäkter inomhus anmäldes (80%))¹⁰.

¹⁰ Uppgifterna kommer från Brottsförebyggande rådet (BRÅ), och gäller våld mot kvinnor i Sverige. Siffror som inte anger ett specifikt år räknas som preliminära.

6. Förklaringsmodeller

Tre huvudteorier om mäns våld mot kvinnor

Man har i forskningen om orsaker till våld mot kvinnor utgått från tre perspektiv, individualpsykologiska, socialpsykologiska och/ eller strukturella teorier. Biologiska faktorer har på senaste tid även uppmärksammats. *Den individuella teorin* framhåller främst det sociala arvets betydelse, som ett inlärt beteende under uppväxten. Om man vuxit upp i en familj där våld förekommit, löper man större risk att som vuxen utöva våld eller bli utsatt för våld – man upprepar våldsmönstret. På individnivå söker man ibland efter egenskaper hos *kvinnorna* som förklarar männens våld, men även som en förklaring till varför de inte lämnar sin våldsamma man (Kvinnofrid, 1995).

Utifrån *socialpsykologiskt perspektiv* har man framför allt sett till samspelet i relationen mellan mannen och kvinnan. Man ser här våldet som en sista utväg i ett förhållande där kommunikationen brustit. Man grundar teorin i att en kvinna och en man kan ha nog så svårt att kommunicera och förstå varandra, även om man är från samma land och talar samma språk (ibid).

På senare tid har man inom kvinnoforskningen utvecklat en förklaringsmodell till mäns våld mot kvinnor, vilken bygger på ett ojämnt maktförhållande mellan könen. Att denna teori om mäns överordning och kvinnors underordning är en fråga om makt, börjar alltmer vinna legitimitet. I Sverige och utanför har kvinnoforskare ett samlingsbegrepp för att beskriva *strukturella* skillnader i villkor för män och kvinnor – patriarkatet. Begreppet innefattar mansvälde i olika former, strukturellt och individuellt. Patriarkatet innebär att institutioner och företeelser som kan verka könsneutrala fortfarande fungerar till förmån för mäns intressen (ibid).

Under senare år har några sociologiska undersökningar som grundat sig på djupintervjuer med kvinnor som utsatts för våld och män som utövat våld väckt särskilt stor uppmärksamhet. Det är den norska forskaren Eva Lundgren, numera professor i sociologi i Uppsala, som genomfört djupintervjuer, först med misshandlade kvinnor och några år senare med de män

som utsatte kvinnorna för misshandel och övergrepp. Resultatet blev två böcker, *I herrens vold – Dokumentasjon av vold mot kvinner*¹¹ och *Gud og hver mann - Seksualisert vold som kulturell arena for å skape kjønn*¹².

Forskning, av bland annat Lundgren¹³, som gjorts dels om misshandelsäktenskap (dels om förhållande mellan kvinnor som prostituerar sig och hallicken) visar att det bland annat är mannens isolering av kvinnan som leder till att kvinnan accepterar det förtryck hon utsatts för och gör att hon stannar kvar i förhållandet. Lundgren beskriver våldsförloppet som en process mellan två parter, med var sin strategi för att uppnå sitt mål. För mannen är målet att genom våld få kontroll över kvinnan och på så sätt upprätthåller våldet hans maskulinitet. Kvinnans mål är att underordna sig mannen, anpassa sig och acceptera mannens överordning och bild av hur hon ska vara som kvinna. Man kan säga att kvinnan internaliserar mannens tolkning av henne och att hon genomgår en självbildsförändring. I denna process, där våldet gradvis normaliseras i förhållandet, beskrivs av Lundgren som våldets *normaliseringsprocess*.

Flera forskare menar att det inte är en artskillnad utan en gradskillnad i misshandelsäktenskap. Därmed framstår isolering som en viktig social mekanism om vi ska förstå under- och överordning mellan man och kvinna. En analys av förhållandet mellan identifiering och självbildsförändring skulle kunna ge oss en djupare förståelse utifrån ett interaktionistiskt perspektiv på hur isolering och avsaknaden av andra signifikanta andra upprätthåller maktasymmetrin mellan man och kvinna (Holmberg, 1993:196).

Den symboliska interaktionismen¹⁴ tydliggör sambandet mellan de aktivt handlande subjekten och samhällets sociokulturella strukturer. Subjektet internaliserar dessa strukturer genom den generaliserade andre. Strukturerna är alltså ingenting som fritt svävar ovanför våra huvuden utan vi bär dem inom oss. När vi säger något om människors interaktion i vardagsverkligheten säger vi också något om de sociokulturella förhållanden på samhällsnivå. När vi säger något om under- och överordningsförhållandet i parrelationen säger vi också något om manssamhällets fortlevnad i det formellt jämställda Sverige (ibid, 1993:197).

¹¹ J W Cappelens Forlag, Oslo 1985.

¹² Boken finns översatt till svenska, *Gud och alla andra karlar*. Natur och Kultur, Stockholm.

¹³ Lundgren (1991), *Våldets normaliseringsprocess. Två parter – två strategier*. ROKS-rapport, Stockholm.

7. Legitimitetsbegreppet

För att uppnå förståelse i vad jag lägger i begreppet legitimitet, att kvinnojourernas ideella arbete vinner legitimitet i samhället, har jag valt att utgå från Max Webers legitimitetsbegrepp (Korsnes, Andersen og Brante (red.), 1997). De sociologiska intressen som finns för legitimitetsproblematiken anses stamma från Weber. Weber menade att legitimiteten hade en avgörande betydelse för sociala organisationers stabilitet och auktoritetsutövande. Han menade vidare att alla sociala system försöker skapa en legitimitetsgrundlag, genom exempelvis socialisering. Upprätthållandet av legitimiteten kan uppfattas som det mest effektiva framgångsmetoden om man vill vidmakthålla social ordning och sammanhållning i ett socialt system. Jürgen Habermas introducerade senare begreppet legitimitetskris, vilket innebär att en kraftigt reducerad tilltro till ett samhälles politiska auktoriteter (ibid).

Hanne Haavind, norsk socialpsykolog och professor i psykologi, har beskrivit dagens patriarkat som ett omorganiserat patriarkat. Den moderna kvinnans roll innefattar allt, bara så länge hon håller sig relativt underordnad de män hon kommer i kontakt med i sin omgivning (Kvinnofrid, 1995). Kvinnor får alltså inte på några villkor hamna i överläge och bedöms alltid i relation till män. Om en kvinna skulle hamna i en överordnad social position upplevs hon som hotfull och okvinnlig. Walby (1990) har beskrivit våld mot kvinnor som en del i det som bär upp patriarkatet, det samhälle som ser mannen som den verkliga människan, vilken bara erkänner kvinnan som en medhjälpare i det offentliga livet eller som sin sexuella partner i privatlivet. I alla sammanhang sätts gränser för vad som är kön och vad som anger maktrelationerna mellan män och kvinnor. Detta har konsekvenser för vad vi ser som legitimt och hur vi uppfattar oss själva.

8. Kvinnojourernas uppkomst

Kvinnojourerna har sitt ursprung i feministrörelsen, och har sedan slutet av sjuttioalet byggt upp en omfattande verksamhet i landet, från norr till söder (Åkerström, 1990). Cecilia Önfelt

¹⁴ G H Mead (1863-1931), anses som upphovsman till denna riktning inom sociologin.

(1991) beskriver i sin bok om de svårigheter man möttes av, då grunden skulle lägga för Sveriges första kvinnohus i Stockholm, Alla Kvinnors Hus¹⁵, som invigdes den 8 mars 1980. *”Alla Kvinnors Hus var det första kvinnohuset i Sverige av den här storleken. Vi hade inget mönster att gå efter, inga föregångare att fråga till råds. För varje problem som dök upp måste vi finna en ny lösning. Tyvärr fanns det inte heller mycket kunskap att hämta inom den offentliga vården. Ingen hade dittills brytt sig om att studera den misshandlade kvinnans särskilda problem. Förställningen om att kvinnomisshandel var hårt kopplad till alkohol och något som egentligen endast angick samhällets utslagna levde fortfarande kvar. Kvinnorörelsen hade visserligen i någon mån ändrat den bilden genom att visa att kvinnomisshandel förekom i alla samhällsklasser, men samhället hade ännu inte reagerat med några särskilda åtgärder. För många människor var det svårt att tro att våld mot kvinnor var vanligt i det välordnade Sverige”* (Önfelt, 1991:33).

Jourernas verksamhet har sedan begynnelsen byggt på frivilligt arbete, vilket man då starkt framhöll vikten av, det sågs som ett värde i sig. *”Den frivilliga grunden skulle garantera oberoende från etablerade samhällsinstanser och skydda de hjälpsökande från insynsmöjligheter från sådana instanser; ge anonymitetsskydd. Vidare gavs genom den frivilliga, ideella grunden större möjligheter att själv forma verksamheten utan att den kringkars av byråkratiska regleringar”* (Åkerström, 1990:8). Vissa jourer arbetar fortfarande helt utifrån frivillighet, medan många andra idag har en eller flera anställda. Det viktigaste stödet som jourerna kan erbjuda våldsutsatta kvinnor och deras barn är en tillflyktsort, ett skyddat boende. Målet är att ingen ska behövas avvisas, och jourerna har möjlighet att ta emot de hjälpsökande direkt, utan några formaliteter. Detta är något som samhället, våra institutioner, idag inte har resurser till.

”Om en kvinna bemöts som en överlevare av våld istället för ett våldsoffer, har det visat sig ha en betydligt bättre effekt på kvinnans sargade självkänsla” (Grant, 1997:13). Det är just den utgångspunkt kvinnojourerna arbetar utifrån, vilket skiljer sig från våra myndigheters bemötande, enligt Bergmark och Lundberg; *”Våra institutioner står handfallna, när de plötsligt blir skyldiga att dölja information, som normalt är offentlig. De klarar inte av det. När tjänstemän måste använda sitt personliga omdöme i oväntade situationer, händer det att de agerar både dåligt och fördomsfullt”* (Bergmark & Lundberg, 1995:106).

¹⁵ Den mest kända jouren, finns på Svartmansgatan i Stockholm. Här finns fem lägenheter med sjuutton sängplatser. Verksamheten tillhandahåller barnomsorg och olika typer av daglig sysselsättning, ex klädsömnad..

Efter att en kvinna under en tid levt med misshandel och hot från en närstående man, krävs det en enorm uppoffring för henne att ta steget till att anmäla gärningsmannen. Det är då oerhört viktigt att bemötandet från den myndighetsperson som kvinnan först kommer i kontakt med, består av vilja till att lyssna och att få kvinnan att känna sig betrodd. Under en av mig tidigare genomförd intervju med en våldsutsatt kvinna, framkom följande; ”- *Polisen berättade att eftersom jag tidigare tagit tillbaka en anmälan var jag inte längre lika trovärdig. Det kändes hemskt att höra*” (Holgersson & Nyström, 2000:23).

Kvinnojourerna, till skillnad från våra myndigheter, arbetar utifrån ett perspektiv där man önskar möta utsatta kvinnor som medsystrar – inte som experter. Man jobbar för att avskaffa klientrelationen, det ska inte vara vi mot dom. Man strävar efter en jämlik relation mellan kvinnojourskvinnan och den hjälpsökande. Det anses viktigt att möta de utsatta kvinnorna på ett sätt, så att de kan känna sig trygga och bli betrodda. De får kontakt med en människa som helt och hållet står på deras sida (Grant, 1997). Att kvinnojourskvinnor fullt ut står på de utsatta kvinnornas sida råder inga tvivel om, men man kan fråga sig om det verkligen är möjligt att förhålla sig jämlikt med den hjälpsökande. Även om man ofta får höra från jourkvinnor att de bara är amatörer, så krävs det i arbetet att de ska besitta djupare kunskap. Både i mötet med den utsatta kvinnan, i samarbetet med olika myndigheter och för att vara uppdaterad i forskningen om kvinnovåld. Amatörer eller experter, jag återkommer till denna aspekt senare i slutdiskussionen.

Många kvinnor uttrycker även sitt missnöje över samarbetet mellan olika myndigheter, som i detta fall nedan, mellan polisen och familjerätten. En våldsutsatt kvinna berättade i en intervju, om hur hon illa hon ansåg sig blivit bemött, då hon varit i kontakt med familjerätten, efter att ha ansökt om ensam vårdnad om barnen; ”*Kvinnan som jag talat med på familjerätten tar tydligt X parti. Jag har fått höra att han är så trevlig och att han är väldigt pressad just nu. Jag har förklarat situationen, att jag anmält honom efter år av misshandel. Istället får jag höra att X menar att jag varit otrogen, vilket inte alls är sant. Detta är i princip det enda dom tar upp. Tar inte familjerätten del av polisrapporterna?! Hur arbetar myndigheter ihop egentligen?*” (Holgersson & Nyström, 2000:30-31).

Ett annat exempel på hur en samhällsinstitution väljer att lägga skulden av en mans misshandel på en kvinna kan man finna i Eva Lundgrens (1990) bok *Gud och alla andra*

karlar. Följande kan man läsa; ”En svensk tingsrätt ansåg att en kvinna var skyldig till sin egen misshandel för att hon hade grälat om politik med sin sambo (som för övrigt var invandrare); rätten såg därför med förmildrade ögon på misshandlaren. Grälet och den rätt groteska misshandeln ägde rum samma dag som det var riksdagsval i Sverige. I det land som anses vara världsmästare på jämställdhet blev kvinnan bestraffad för att hon handlat i överensstämmelse med den officiella jämställdhetspolitiken: hon tog sitt ansvar som politisk aktör och markerade sin åsikt. Först bestraffades hon av mannen och därefter av en svensk domstol till sin egen orsaksförståelse: tjata om politik och inte förstå var gränsen går! Ve den kvinnan! Vilka rättigheter för kvinnan! Vilka lagomgränser för svensk normalkvinnlighet” (Lundgren, 1990:14). Detta var en dom som föll för bara drygt tio år sedan i Sverige.

9. Kvinnojourerna

De första kvinnojourerna i Sverige bildades i Stockholm och Göteborg 1978, delvis som en reaktion på samhällets bristande förmåga att hjälpa och skydda kvinnor som utsatts för familjerelaterat våld. Kvinnor utsattes för våld utan att detta fick särskild uppmärksamhet från samhällets sida. För att något skulle bli gjort åt den rådande situationen, insåg de kvinnor som intresserade sig, att de själva fick engagera sig. Kort tid efter de första jourernas bildande, tillkom kvinnojourer i hela landet. Idag finns det ungefär 140 kvinnojourer i Sverige.

Två förbund

ROKS

Fram till oktober 1996 var Riksorganisationen för Kvinnojourer i Sveriges (ROKS) den gemensamma organisationen för samtliga kvinnojourer i Sverige. ROKS bildades 1984, då man upptäckte behovet för jourerna att träffas för att utbyta erfarenhet och samarbeta i förenade frågor. Sedan dess har föreningen växt och idag finns det cirka 121 kvinnojourer i landet. ROKS, som nyligen markerade att de inte bara stödjer kvinnojourer utan även tjejjourer (fristående jourer för tonårstjejer), ändrade innebörden av ROKS till; Riksorganisationen för Kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, är nu en sammanslutning av kvinnojourer, tjejjourer och andra ideella kvinnoföreningar med jourtelefon i Sverige. De lokala jourerna är självständiga, med egen ekonomi, egen stadgar och riktlinjer.

Riksorganisationen håller i utbildningen av nya medlemmar och vidareutbildning, ger olika former av service till jourerna och planerar för kampanjer och kvinnoforskningsprojekt¹⁶

ROKS är en feministisk organisation, vars främsta syfte är att motverka mäns våld och förtryck mot kvinnor, men arbetar även för jämställdhet på alla plan mellan kvinnor och män. Det är en ideell organisation som är partipolitiskt och religiöst obunden. På ROKS hemsida (www.roks.se) kan man få en inblick i organisationens verksamhet och dess uppgifter; att ge råd och stöd till medlemsjourerna genom att anordna utbildningar och seminarier, samt att ge stöd till uppbyggandet av nätverk. Att aktivt bevaka utredningar och ge information som faller inom medlemsjourernas intresseområden och förmedla resultaten till medlemsjourerna. Att bedriva opinionsbildande verksamhet och skapa debatt kring frågor som medlemsjourerna arbetar med. Att bygga en resursbank för forskning, verka för dokumentation och öka tillgängligheten för feministisk forskning om mäns sexualiserade våld. Att genom internationell samverkan och erfarenhetsbyte med kvinnoorganisationer i andra länder tillföra organisationen kunskaper och impulser som kan främja arbetet för kvinnors rättigheter.

ROKS ideologi grundar sig i att vi alla lever i ett manssamhälle, i ett patriarkaliskt samhälle, där alla män är potentiella våldsvärkare och alla kvinnor är tänkbara offer. Dagens samhälle bygger på mäns överordning och kvinnors underordning. Män slår och förtrycker kvinnor just därför att de är män. ROKS talar om kvinnor som utsatts för ”sexualiserat våld”, vilket menas fysisk och psykisk misshandel, våldtäkt, pornografi, köp av sexuella tjänster och sexuella trakasserier. Detta är alla brutala uttryck för samma kvinnoförtryck. Man menar att i mäns misshandel av kvinnor ingår flera former av sexualiserat våld. Holmberg och Bender menar att det innebär rent konkret att när ROKS informerar och debatterar om kvinnomisshandel talar de om sexualiserat våld, vilket innefattar ovanstående företeelser och anses utgöra ett grunddrag i ett manssamhälle (SoS-rapport, 1998:6).

Man talar om en gradskillnad och inte en artskillnad mellan ”extrema former” av mäns överordning och det så kallade normalförtrycket av kvinnor vilket utspelar sig till vardags i de flesta sammanhang och i de flesta relationer. Att tala i termer av gradskillnad och inte artskillnad av kvinnoförtrycket innebär *inte* att man sätter likhetstecken mellan t ex en våldtäkt, en avklädande blick eller diskriminerade reklam. Däremot synliggörs likheter i händelser som vanligtvis inte kopplas samman. Därigenom barläggs könsmaktsrelationen som

¹⁶ Se ROKS hemsida www.roks.se.

ligger till grund för att män ser kvinnor som objekt och i sin förlängning också mer drastiskt behandlar kvinnor som objekt, till exempel vid en våldtäkt. När likheter framhålls mellan till synes vitt skilda företeelser, tydliggörs mäns samhälliga makt som ett mer generellt drag i vårt samhälle. Det yttersta uttrycket för denna maktrelation mellan könen menar ROKS är mäns våld mot kvinnor (SoS-rapport1998:6). ROKS ideologi har mötts av kritik. Just organisationens ideologi, vilka många kritiker anser vara extremt feministisk och mansförtryckande, kom till viss del att vara avgörande vid splittringen av organisationen 1996.

SKR

Sveriges Kvinnojourers Riksförbund bildades i oktober 1996. Sexton kvinnojourer bröt sig då ur moderorganisationen ROKS, efter att konflikter gjort sig gällande under en tid. Idag har förbundet 29 medlemsorganisationer i landet från Boden i norr till Malmö i söder. Kvinnojourerna är självständiga jourer och SKR fungerar som en samordnare. Förbundet arbetar ideellt och det är politiskt och religiöst obundet. De är en uttalad feministisk organisation som arbetar för ett demokratiskt och jämställt samhälle. För att uppnå ett samhälle fritt från våld verkar de för kvinnors frigörelse, detta både på ett individplan och på samhällsnivå. Utifrån ett kvinnoperspektiv arbetar de med sin huvudsakliga fråga – de vill skapa förutsättningar och verka för ett samhälle där kvinnor och barn kan leva utan risk för att utsättas för mäns våld. Verksamheten bygger på att synliggöra brister och föreslå förbättringar då det kommer till frågor om mäns våld mot kvinnor, delta och stimulera den offentliga debatten, främja kunskapsbildning och forskning om mäns våld mot kvinnor både lokalt, nationellt och internationellt. De arbetar aktivt med att sprida information och kvinnojourernas kunskap och arbete. De vill uppmärksamma och sprida kunskap om barnens särskilda utsatthet i dessa familjer, då samarbetar man bland annat med ATSUB (Anhöriga Till Sexuellt Utnyttjade Barn) och BRIS. Vidare fungerar de som ett serviceorgan för de lokala kvinnojourerna genom att stödja och tillvarata jourernas gemensamma intressen. De är också en remissinstans genom att bevaka och besvara utredningar och förslag som ligger inom kvinnojourernas intresseområden¹⁷.

Förutom att lägga extra resurser för arbetet med barnen i dessa familjer, har SKR valt att särskilt uppmärksamma vissa grupper av kvinnor, vilka de kallar för extra utsatta grupper.

¹⁷ Telefonintervju den 25 oktober 2000 med Eva Olsson, informationsansvarig på SKR.

Dessa extra utsatta grupper är äldre kvinnor, kvinnor med funktionshinder, tonårstjejer, invandrarkvinnor och kvinnor med missbruksproblem. Detta är grupper av kvinnor som sällan kommer till jourerna, då arbetar SKR istället med uppsökande verksamhet bland annat i de organisationer där de finns företrädde. Det kan vara PRO för äldre kvinnor eller handikappsorganisationer för funktionshindrade kvinnor. Intentionen är att informera dessa föreningar om de rådande förhållanden många kvinnor i deras egna grupper lever i, så att intresseorganisationerna sedan själva kan arbeta vidare med frågorna. När det kommer till tonårstjejer är det en svårare grupp att nå. Här spelar ungdomsmottagningar och olika föreningar för ungdomar en viktig roll när det gäller att sprida information om problematiken. SKR vänder sig även till skolor för att nå ut med sitt budskap (Arbetaren nr. 6, 1996).

Med invandrarkvinnorna är det lite annorlunda. Många av de kvinnor som söker hjälp och skydd på jourerna utgörs just av invandrare och flyktingar. Ungefär en tredjedel av alla kvinnor som årligen söker sig till jourerna har invandrabakgrund. Men få av de som arbetar på jourerna är invandrarkvinnor själva och ibland är det svårt att förstå problemen bakom olika kulturer och hur man på bästa sätt ska lösa dessa. På SKR anser man därför att det är viktigt att få in fler invandrarkvinnor som är verksamma på jourerna, och att man på så sätt kan ge ett mycket bättre mottagande för en invandrarkvinna om relevant kulturkunskap finns inne på juren. Man har en hel del samarbetspartners och när det gäller arbetet med invandrarkvinnor, är systerjuren Somaya en av dem. Detta är en jour som riktar sig till muslimska kvinnor och där det är ett krav att vara muslim om man ska arbeta på juren.

- *"Det är ett sätt för oss att nå de kvinnor som annars aldrig skulle söka hjälp hos en kvinnojour. För många av de här kvinnorna är det svårare att bryta upp ur en relation. Man lever oftare i storfamilj med ansvar för föräldrar och andra släktingar"*, säger Karima Lindberg, en av de drivande i systerjuren (Morgonbris, nr. 3, 2000).

Kvinnor som missbrukar har så komplexa problem och svårigheter att kvinnojourerna inte har resurser att ta emot dessa kvinnor, menar Eva Olsson, informationsansvarig på SKR. Här har förbundet istället valt att samarbeta med olika organisationer som jobbar inom samma område, detta för att hitta bättre rehabiliterings- och behandlingsformer för drogberoende och våldsutsatta kvinnor. En samarbetspartner är KSAN (Kvinnoorganisationens Samarbetsråd i Alkohol och Narkotikafrågor).

SKR:s ideologi bygger på att de vill bredda kvinnojourarbetet. Med det avses att utveckla samarbetet med andra organisationer som möter misshandlade kvinnor – också utanför kvinnorörelsen och ”även med män” – i syfte att åstadkomma förändringar i bristen på jämställdhet mellan män och kvinnor. Avsaknaden av jämställdhet karakteriseras som en under – och överordningsrelation mellan könen, vilken anses leda till att vissa män använder våld mot kvinnor i närstående relationer. Förbundet understryker vikten av att arbeta för kvinnors frigörelse i vid bemärkelse (SoS-rapport1998:20).

Vidare så motsätter sig SKR den förklaringsmodell man anser att ROKS förespråkar för att förstå kvinnomisshandel. Den nya riksförbundet hävdar att när våld mot kvinnor ses som ett strukturellt problem kan enskilda mäns individuella ansvar för misshandeln komma att osynliggöras. Det sägs även förenkla ett ytterst komplext problem när man diskuterar i termer av ett ”manssamhälle”, något som i sin tur riskerar att dölja nyanserna i de mekanismer som leder fram till våldet. Dessutom är man orolig för att en alltför generell förklaringsmodell leder till att olika kvinnors specifika problematik och behov förblir dolda (ibid).

10. Splittringen mellan ROKS och SKR

Likheter och skillnader mellan förbunden

Efter att ROKS varit en samorganisation under många års tid, valde sexton kvinnojourer i oktober 1996 att bryta sig ur moderorganisationen. Sveriges Kvinnojourers Riksförbund (SKR) blev det nya förbundets namn. En anledning till splittringen skulle, enligt SKR:s informationsansvarig Eva Olsson, vara att man från ROKS sida under lång tid framfört åsikter om att männen var de stora bovarna och att man generaliserade till att män blir våldsverkade. Att man skulle enas kring kampen mot männen. För att få bort kvinnovåldet skulle man jobba mot männen inte med dem. Efter utbrytningen har förbunden valt lite olika vägar för att nå målet att stoppa våldet mot kvinnor. En viktig del i SKR:s arbete är att välkomna initiativ som tas av män.

- ” *Det florerar lite konstiga rykten ibland, till exempel att SKR har män som svarar i jourtelefonen. Givetvis stämmer det inte, men män som passiva medlemmar är välkomna*”, menar Eva Olsson. Man anser att det är mer värdefullt att arbeta med män än att motarbeta dem. SKR menar att det finns många andra områden att lägga energi på, än att arbeta mot

männen i samhället. SKR initierade till första gemensamma konferensen med Sveriges Mansjourers Riksorganisation (SMR) och Eva Olsson menar följande:

- *"Vi arbetar med dem, jag vill inte kalla det samarbetsform, för det är viktigt att vi behåller vår feministiska grundsyn, men man samarbetar på så sätt att man utbyter tankar, erfarenheter och stöttar varandra i arbetet för att nå samma mål. Detta bland annat genom seminarier och konferenser. Vi har kommit en liten bit på vägen och det är unikt på något sätt".*

Kort efter utbrytningen ur ROKS och det nya förbundets bildande, gjorde tidningen Arbetaren (nr. 47, 1996) en intervju med SKR:s nya ordförande Elisebeht Markström angående splittringen och bakomliggande orsaker till anledningen att just sexton jourer valt att lämna ROKS.

- *"Vi vill ha ett riksförbund som jobbar mer distinkt med de frågor som kvinnojourerna jobbar med",* säger Elisebeht Markström. Med detta menar Markström att det nya förbundet vill fästa uppmärksamheten kring speciella grupper av kvinnor; äldre och funktionshindrade kvinnor, tonårstjejer, missbrukskvinnor och invandrarkvinnor. Dessa grupper kommer inte till kvinnojourerna, utan i SKR anser man att dessa kvinnor måste sökas upp i deras egna intresseorganisationer.

- *"Från ROKS sida har det alltid funnits ett motstånd mot att dela in kvinnorna i olika grupper. ROKS styrelse har länge uttalat sig så här, att invandrarkvinnor är ingen särskild grupp. Därför ska man inte göra något särskilt för just den här gruppen. Alla kvinnor sitter i samma båt. På ett filosofiskt plan är det kanske så, men i praktiken skiljer det mycket om du kommer från ett annat land och blir utsatt för våld, än om du är svenska",* menar Elisebeht Markström. När det kommer till jourkvinnans möte med den våldsutsatta kvinnan, arbetar man med att avskaffa känslan av "vi och dom". Även ROKS arbetar för att få bort klientrelationen och menar att jourkvinnan ska vara en medmänniska som även hon kunnat varit utsatt för övergrepp.

- *"Vi är helt eniga med ROKS när det gäller det synsättet, säger Elisebeht Markström. Men risken är att man då missar det individuella och det som är särskilt viktigt för vissa grupper. I alla sammanhang riskerar man att missa nyanserna när man generaliserar. Det är inte så att alla kvinnor i Sverige är misshandlade kvinnor och att alla män misshandlar sina kvinnor".* Vidare menar hon att hon håller med om att vi lever i ett manssamhälle. Det är så att männen har makten och att kvinnor både tjänar mindre och har sämre förutsättningar för ett avancemang. Sett så lever vi under ett gemensamt mansförtryck. Men hon anser att det är

viktigt att påpeka att detta inte är samma sak som att säga att alla män är förtryckare. I ett svar från ROKS i samma artikel bemöts kritiken från SKR.

- ” *Vi vill att alla jourer ska kunna möta alla kvinnor*”, säger Christina Hartin-Silvergran, vice ordförande i ROKS styrelse. Därför, menar hon, har ROKS till exempel haft läger för tonårsflickor och en temavecka om barnens situation, för att jourerna ska kunna dela erfarenheterna med varandra.

- ” *Men jag anser samtidigt att alla kvinnor sitter i samma båt, om vi ser övergreppen på ett strukturellt plan*”, menar hon vidare.

För att nå vissa grupper av kvinnor, till exempel de äldre och funktionshindrade kvinnorna, menar SKR:s ordförande Elisebeht Markström, att man måste samarbeta med männen, gå via dem.

- ” *I styrelsen för PRO och handikapporganisationer sitter gissningsvis mest män. Om vi ska samverka med den där organisationen, då kan vi inte gå förbi männen*”. Just denna syn på vikten av ett bra samarbete med män, vilka tar initiativ till engagemang, står sig än idag, fyra år senare. Eva Olsson, informationsansvarig i SKR, nämnde under min intervju med henne att man välkomnar alla initiativ som fattas av män. Just ett gott samarbete med män är angeläget, för att kunna bidra till förändring i samhället och förbättring av kvinnors situation.

Den nya riksorganisationen vill också arbeta mer specifikt med de barn som kommer med sina mödrar till jourerna, menar Elisebeht Markström vidare i artikeln. Visserligen är SKR en kvinnoorganisation, men man anser att man möter lika många barn som kvinnor på jourerna och att barnen egentligen är lika mycket offer som den vuxna kvinnan. Ofta flyttar barnen med efter misshandeln och tvingas byta skola. Förbundet eftertraktar att skapa ett nätverk kring barnen som bättre kan tillgodose deras behov. Markström menar att man behöver folk som intresserar sig för att svara på remisser i detta ämne. Jourernas arbete kring specifika frågor som rör barnen, behöver stöd från ett förbund på riksnivå.

- ” *Om ROKS fortsätter med sitt, så gör vi vårt. Och då blir det mer tillsammans*”.

Om man ser till de båda förbundens likheter så har de samma grundideologi, båda två är feministiska förbund och de arbetar för samma mål – att stoppa mäns våld mot kvinnor. De arbetar för ett demokratiskt och jämställt samhälle, för kvinnors frigörelse och har ett uttalat kvinnoperspektiv. ROKS och SKR delar också ett generellt antagande om att det finns en

koppling mellan mäns våld mot kvinnor och samhällets mansdominans i familje- och arbetsliv och i samhället (SoS-rapport1998:6).

Däremot skiljer sig deras analys åt, hur denna koppling mellan våld och mansdominans utvecklas. Ett sätt att tydliggöra vad som skiljer dem åt är att använda begreppen sexualiserat respektive könsrelaterat våld. ROKS sätter det sexualiserade våldet i centrum och lyfter fram den flora av sexuellt våld och förtryck som kvinnor och barn utsätts för, inte enbart av män i närstående relationer utan i samhället i stort. SKR betonar en könsrelaterad problematik och sätter olika grupper av kvinnor och deras barn i fokus. Det betyder att ROKS arbetar med att motarbeta mäns misshandel av kvinnor men försöker också motverka pornografi, sexuella trakasserier, incest, våldtäkt och könsköp. Man anser att det sexualiserade våldet på ett eller annat sätt får konsekvenser för samtliga kvinnor oavsett ålder, härkomst eller andra bakgrundsfaktorer. SKR arbetar med att synliggöra våldet mot handikappade och äldre kvinnor, invandrarkvinnor och unga kvinnor samt prioritera barnens situation. Det könsrelaterade våldet antas drabba en avgränsad grupp av kvinnor och inte ge följdverkningar för alla kvinnor. Det betyder inte att ROKS bortser från barnens situation eller speciella kvinnogrupper, och inte heller att man inom SKR är omedveten om förekomsten av sexuellt förtryck mot kvinnor och barn (SoS-rapport, 1998:21). På ROKS hemsida kan man nu få information om, att man inom organisationen valt att från och med år 2000 fokusera mer på invandrarkvinnor. ROKS nätverk för invandrarkvinnor blir en permanent del av verksamheten, med avsikt att öka integrationen mellan svenska kvinnor och kvinnor med utländsk bakgrund. Man anser från ROKS sida att en demokratisk och jämlik samverkan mellan alla kvinnor, oavsett bakgrund, verkar för att mer effektivt bekämpa mäns våld mot kvinnor.

På min fråga om splittringen av organisationen för ungefär fyra år sedan, fört med sig ett mindre åskådligt budskap till drabbade kvinnor och samhällets i stort, svarar SKR:s informationsansvarige Eva Olsson följande;

- *”Det finns mycket likheter, men det finns också en skillnad mellan förbunden. En del tycker att vi får mindre kraft bakom, men jag kan tycka att det är positivt, förbunden kompletterar varandra. Vi jobbar likt, men om det skiljer så är det på riksnivå. Vi har valt att fokuserar på lite olika frågor och framför dessa. Det innebär att arbetet blir mer nyanserat och det förekommer en intressant diskussion när man har två förbund som jobbar mot samma mål. Det blir mer mångfasetterat. Vi konkurrerar inte, ofta är vi båda inbjudna till*

konferenser, då med en representant från respektive förbund. Många frågor som vi är helt överens om”.

Då jag under min intervju med Bernadita Nunez¹⁸ på ROKS kansli, undrade vilka reflektioner deras förbunds har kring utbrytningen 1996 och vad splittringen fört med sig, menar hon att rent politiskt kan det vara värdefullt med flera organisationer, om man är flera och går tillsammans så är man starkare. För övrigt hade Nunez inte mycket mer att tillägga, istället betonade hon gång på gång att det var SKR som lämnade ROKS och hänvisade mig till att be dem svara på frågan.

11. De lokala jourerna

Sveriges lokala kvinnojourer (både medlemsjourer i ROKS och SKR) har likartad verksamhet men skiljer sig åt inbördes i många avseenden. Det finns ingen jour som helt är den andra lik, men en del genensamma drag finns att hitta. Exempelvis har kvinnojourerna olika ekonomiska resurser, vissa jourer arbetar enbart utifrån frivillighet och andra har anställda. Jourerna har även olika starkt uttalad ideologi. Något som är gemensamt för alla jourer är att all verksamhet sker på den hjälpsökande kvinnas villkor och initiativ samt engagemanget för att ge våldsutsatta kvinnor och deras barn hjälp och skydd. Verksamheten bedrivs av medlemmarna som är organiserade i en förening, och medlemsantalet är varierande från jour till jour. Av det totala antalet medlemmar, är en liten del aktiva och andra fungerar som passiva medlemmar, vilka bidrar med en medlemsavgift varje år.

En likhet hos alla kvinnojourer, är att de är vad Lars Svedberg kallar för ”identitetsrörelser” (SOU 1993:82). Med identitetsrörelse menar Svedberg; ”*organisationer som erbjuder den enskilda/e ”identitetsbekräftelse” när han/hon inträder och som skiljer sig från idéburna generalistiska rörelser genom att vara specialiströrelser*” (Svedberg, 1993:105). Målet för en specialiströrelse, dit Svedberg räknar kvinnojouren, bygger på en inriktning mot ett fåtal målgrupper eller få frågeställningar. Kvinnojourerna vilar, enligt Svedberg, på en identitetsbekräftande grund, då förutsättningen för jourerna är att de som grupp definierar vilka som ska tas emot och vilka som ska uteslutas. Vad som läggs i begreppet identitet rör sig å ena sidan om att inkludera de man känner samhörighet med, å andra sidan exkludera dom

¹⁸ Telefonintervju den 13 november 2000.

man tar distans från. Uppfattning om vad som läggs i begreppet identitet och dess betydelse, varierar såväl inom en enskild jour som mellan jourerna, menar Svedberg. Men deltagandet i arbetet på jourerna med andra kvinnor lägger grund för identifikation, man identifierar sig med dem som tar avstånd från mäns våld mot kvinnor.

Sociologen Manuel Castells (1997), menar att alla identiteter som startar som ett motstånd, i detta fall feministrörelsen, kan genom historiens gång bli dominerande i olika samhällsinstitutioner och därmed förvandlas till legitimerande identitetsrörelser, vilka rationaliserar en dominans. Vidare beskriver han att den feministiska identitetsrörelsens styrka och vitalitet grundas i *”dess mångfald, dess förmåga att anpassa sig till kultur och epoker”* (Castells, 1997:205).

Verksamheten på jourerna

”Kvinnojouren har blivit en institution i ordets positiva betydelse och är väl förankrad på orten” (SoS-rapport 1998:6). En del jourer har skyddad adress och har på grund av det, knappa möjligheter till att anordna engagemang av olika slag, medan andra jourer har bättre förutsättningar till utåtriktad verksamhet, då verksamheten är öppen och de har skyddade jourlägenheter. Alla jourer har telefonjour, tiderna varierar dock från jour till jour. Vissa kvinnojourer har en eller flera anställda och har då möjlighet att ha telefontid under dagtid, på andra jourer finns endast ideellt arbetade kvinnor och då är telefontider begränsade till någon kväll i veckan.

I allmänhet har jourerna tillgång till en jourlägenhet som är disponibel för kvinnor med akut behov av skydd. Adresserna till lägenheterna är hemliga och det är bara jourkvinnorna som har vetskap om adresserna dit. Målet är att aldrig behöva avvisa en kvinna på grund av platsbrist, men om det skulle vara fullbelagt försöker man ordna en övernattningsplats på en jour i närheten. Just att fungera som en fristad för misshandlade och hotade kvinnor och deras barn, är en av de viktigaste funktionerna för kvinnojouren.

Jourmedlemmarna arbetar även med upplysande verksamhet på så sätt att man tar emot studiebesök, informerar på skolor, för myndighetspersoner och för andra typer av organisationer (Åkerström, 1990). Det är viktigt för jourernas överlevnad att arbeta aktivt med

att marknadsföra verksamheten, vilket också kan göras genom debattartiklar, insändare, demonstrera samt uppvakta politiker eller andra makthavare (SoS-rapport 1998:6). Eftersom basen för kvinnojourerna är just de ideellt arbetade kvinnorna, är det en viktig uppgift att engagera nya frivilliga medlemmar. Att bedriva marknadsföring i form av informations- och utåtriktat arbete görs även utifrån ekonomiska intressen. Utöver kommunala anslag från den egna kommunen, erhåller vissa jourer även stöd från grannkommuner som inte har någon jour. En del jourer får bidrag från landstinget. Men det är också viktigt med bidrag form av privata gåvor, medlemsavgifter, föreläsararvoden och bidrag från kyrkan.

De som arbetar på jourerna är kvinnor med varierande bakgrund, såväl social status, ålder som yrkesbakgrund men alla bemöter de utsatta kvinnorna som en ”medsyster”, med medmänsklighet. En kvinnojourskvinna finns där enbart för den utsatta kvinnan som vänder sig till jouden. Vanligtvis fungerar en jourkvinna även som en s k kontaktkvinna för en hjälpsökande. För enkelhetens skull brukar den jourkvinna som först får kontakt med en hjälpsökande, vanligen genom ett telefonsamtal, också bli kontaktkvinna för henne. Att vara kontaktkvinna innebär att man hjälper till med det praktiska, men främst att man fungerar som en samtalspartner för den utsatta kvinnan (Åkerström, 1990). Många våldsutsatta kvinnor får ofta för första gången känna att någon står på hennes sida, att någon lyssnar och viktigast av allt – att hon blir betrodd. Vid enbart telefonsamtal får hon vara anonym och själv styra samtalet, utan att bli avbruten eller utfrågad i ett visst syfte.

Vilka är då kvinnojourskvinnorna? På en del jourer finns anställda jourkvinnor, men en övervägande del av de aktiva medlemmarna arbetar ideellt. Gemensamt för kvinnorna är att de är engagerade i jouden och arbetar mot mäns våld mot kvinnor. Åldersmässigt är det mycket varierade bland jourkvinnorna, men man måste vara 18 år för att få arbeta aktivt. Som jag tidigare nämnt har jourkvinnorna skiftande bakgrund och arbetserfarenhet. Hur olika bakgrund jourkvinnorna har visar Birgitta Bergmark och Gunilla Hamne Lundberg (1995) i boken *Stryptag, famntag, klapp eller död*. De arbetar själva som jourkvinnor på Alla kvinnors hus i Stockholm. På jouden är de organiserade i smågrupper och just i deras grupp är de sex stycken; ”en socialsekreterare, en juridikstuderare, en pensionerad ålderdomshemsföreståndare, en arbetar på posten och två är journalister. En är änka, en ensamstående mamma och resten gifta eller sambor. Alla utom en har egna barn. Ingen av dem har själv blivit misshandlad” (Bergmark & Hamne Lundberg, 1995:188).

För att en kvinna ska kunna träda in i aktivt arbete på en jour, krävs det internutbildning. Arbetet kan många gånger vara tungt, då man ständigt möter kvinnor i kris. I tidskriften Kommunaktuellt kan man läsa följande om utbildningen; *"Ingen kan komma in och sitta jour direkt "från gatan". Det är ett generellt krav från landets kvinnojouurer, att jourkvinnor utbildas. Genom studiecirkelar, studiebesök och föreläsningar förbereds kvinnorna för det arbete som väntar"* (Kommunaktuellt, nr 31, 97:10-11). Man arbetar alla mot en gemensam målsättning, men alla jourer arbetar olika, det finns ingen mall för hur utbildning och arbete ska vara upplagt. Representanter från riksorganisationen håller i internutbildningen för ROKS lokala jourer, några exempel är Doris Marysdotter och Stina Jeffner, vilka är lärare och forskare vid sociologiska institutionen i Uppsala¹⁹. När det gäller SKR:s lokala utbildning, är det upp till var och en av jourerna att finna ett lämpligt utbildningsprogram för nya medlemmar. Detta görs ofta genom studiecirkelar, då man bjuder in personer, till exempel personer från socialtjänsten, för att bilda ett lokalt kontaktnät. Detta både för att få kunskap om hur man arbetar på socialtjänsten, men även för att få ett ansikte på dem man jobbar med. Gällande utbildningsunderlag finns det en del material som är utarbetat i samarbete med Brottsoffermyndigheten, vilket så småningom kommer att bli en handbok ämnad till underlag för internutbildning inom jourerna²⁰.

När det kommer till möjligheten att ha en eller flera anställda på de lokala jourerna är det till stor del avhängigt av omfattningen av bidrag, ibland från landsting men vanligen från kommunen. Det anställda betalas genom någon form av föreningsbidrag. På en del ställen får man ett engångsbelopp i bidrag varje år, i det engångsbeloppet ska man då sköta verksamheten, som exempelvis delvis kan användas till att betala en anställd eller två. På en del håll får man så mycket pengar att det går att anställa, det beror på vilken inställningen man har inom kommunen till kvinnojourens verksamhet. I en del kommuner får jourerna endast ett litet bidrag och där jobbar man vanligtvis helt och hållet utifrån frivillighet.

Två lokala jourer

Som jag tidigare nämnt ser verksamheten olika ut på de lokala jourerna. Jag vill genom två exempel visa hur skillnaderna kan se ut. För att ytterligare markera olikheten har jag valt en lokal jour från respektive förbund. En intervju är gjord med en av SKR:s lokala jourer,

¹⁹ Telefonintervju med Bernadita Nunez, ROKS, den 5/11 2000.

Kristianstad Nya Kvinnojour, samt en intervju med ROKS lokala jour, Helsingborgs Kvinnojour.

Kristianstad Kvinnojour startades för första gången i slutet på 70-talet. I mitten på 90-talet då nyrekrytering och pengar blev en brist, fick den dessvärre läggas ner. Att på nytt starta upp Kristianstads nya kvinnojour tog socialnämnden initiativ till och i april 2000 tog man nya tag, nu under namnet, Kristianstad Nya Kvinnojour.

Man har 63 medlemmar, varav 22 är aktiva och resterande stödjande medlemmar. Alla betalar en medlemsavgift på 100 kr /år. Av stödmedlemmarna är 9 män (män får endast vara stödmedlemmar). Rekryteringen av nya medlemmar sker främst genom ”mun – mot-munmetoden”, men även genom att föra debattinlägg i den lokala tidningen och på så sätt marknadsföra organisationen. För att engagera nya frivilliga ordnar man tillsammans med Yrkeskvinnornas Klubb i Kristianstad, frukostmöten, där kvinnor inbjuds två gånger per termin för att lyssna på något intressant föredrag. Man har bland annat haft föredrag av Gudrun Schyman. Genom frukostmöten gör man samtidigt reklam för kvinnojouren.

Då det gäller finansiering går centrala statliga medel till riksorganisationen (SKR). Kristianstad Nya Kvinnojour får från sociala nämnden bidrag, vilket sist var på 150.000 kr för år 2000. Pengarna ska gå till hyra av kontor, till jourlägenheten, kurser och konferenser, telefon mm. Det finns även en sponsor/marknadsförningsgrupp, som skriver brev med syfte att ställa förfrågningar om sponsring, till främst lokala företag, försäkringsbolag, banker, LIONS mm. Sist, år 2000, skickades hundra brev och tillbaka fick de endast fyra positiva svar, vilket visar att de är beroende av kommunala medel.

De aktiva medlemmarna i Kristianstad Nya Kvinnojour är alla kvinnor mellan 23-69 år. När nya medlemmar introduceras måste de först genomgå en internutbildning, vilken på denna jour består av information av polis, åklagare, psykoterapeut, från familjerätten samt upplysning om sexuella övergrepp och olika kulturella bakgrunder. Men det ingår även självförsvarskurs, samtalsmetodik och litteraturseminarier i utbildningen.

Intervjun²¹ gjordes med ordföranden Karin samt en medarbetare, Gun-Inger, som tillsammans

²⁰ Telefonintervju med Eva Olsson, SKR, den 25/10 2000.

²¹ Intervju med Karin och Gun-Inger på Kristianstad Nya Kvinnojour den 18 oktober 2000.

svarade på mina frågeställningar. På frågorna om bemötandet av hjälpsökande kvinnor, vad man har att erbjuda samt vilken information man ger från kvinnojouren blev svaret följande; ”Om en kvinna tar kontakt med oss på jouren är det hon som får styra samtalet, många vill bara prata av sig. Vi är amatörer, så det är främst medmänsklighet vi erbjuder.

Vi informerar om hennes rättigheter, vilka de ofta inte känner till, som hur det fungerar med besöksförbud, larm mm. Om hon har skador rekommenderar vi henne att åka till läkare och få dom dokumenterade. Ett läkarintyg är tillräckligt i rätten det behövs ofta inget särskilt rättsintyg. Om vi pratar över telefonen frågar vi om hon är villig att komma och träffa oss. Vi försöker få henne att göra en polisanmälan. Om hon inte vill åka till polisstationen så har vi avtal med vissa närpolisier att komma ner till vårt kontor, där kvinnan då kan göra en anmälan. Vi erbjuder oss att följa med till stationen om hon är villig att åka dit. Likaså följer vi med till akuten, socialen och tingsrätten, då som en typ av vittnesstöd. Om hon vill följer vi med in. Vi berättar också för henne att vi har en jourlägenhet där hon tillfället kan bo om hon inte kan återvända hem eller vill lämna hemmet. Där har kvinnor med barn bott allt från ett dygn till 14 dagar. Vi slänger inte ut någon, istället erbjuder vi vår hjälp att få kontakt med någon kommunal bostadsförmedling. Under år 2000 hade vi 227 samtal och 57 övernattningsdygn i lägenheten”.

När det gäller verksamheten och dess tillgänglighet är de på Kristianstad Nya Kvinnojour inte helt nöjda, även om medlemsantalet stadigt ökade under år 2000. De önskar sig fler aktiva medlemmar, så att de på så sätt kan utöka jourtiden. Idag har de telefontid måndag och torsdag 10-14 och 19-21. Två av jourkvinnorna gör dock en beundransvärd insats, då de är tillgängliga varje helg för jour, vilket sträcker sig från fredag kväll klockan 20.00 till söndag kväll klockan 18.00. Det fungerar som så att om akutmottagningen, polis eller den sociala jouren får kännedom om en misshandlad kvinna, så kan de erbjuda henne samtal med en kvinnojourskvinna. Är hon positiv till erbjudandet, tar myndigheten kontakt med jourkvinnan för att hon därefter kontaktar den hjälpsökande kvinnan. Vad som det dock är stort behov av är fler som kan joura på dagtid. Man är även missnöjd med antalet fällande domar för grov kvinnofridskränkning.

Slutligen ställde jag frågan om vad som kan bidra till den legitimitet kvinnojouren fått som organisation i samhället idag. Enligt ordföranden Karin grundas legitimiteten till stor del i att kvinnojourskvinnorna arbetar på gräsrotsnivå. Man arbetar nära de våldsutsatta kvinnorna och jourkvinnorna kan vardagen, därför väger deras åsikter tungt. Statistiken visar att jourarbetet

under år 2000 uppgick till nästan 4000 timmar, och under samma period tog de emot 227 samtal. Om man ser till det stora antalet kvinnor som sökt stöd under ett år, åskådliggör det tydligt att kvinnojouren är en viktig organisation.

Helsingborgs Kvinnojour är medlemmar i ROKS och har funnits sen 1981 och startades upp av kvinnor som själva blivit misshandlade. De har drygt 50 medlemmar, varav ett tiotal aktiva. Vid intervjutillfället²² fanns det tre kvinnor som arbetade dagtid på jouren. Sedan 1991 har de en anställd på heltid, Birgit, vilken kom att bli min informant under telefonintervjun. På jouren arbetar även kvinna med tidsbegränsad anställning, en anställning som förnyas vid jämna mellanrum. Den tredje jourkvinnan, som är socialpedagog, är anställd av kommunen, genom offentligt skyddat arbete (OSA).

Man har drygt 50 medlemmar, och av dem är ett tiotal aktiva i organisationen. Alla medlemmar får ROKS egen tidning "Kvinnotryck", och betalar en medlemsavgift på 150 kr /år. Pensionärer och studerade under 20 år betalar 80 kr /år. Nya medlemmar engageras främst genom "mun – mot- munmetoden". Men även genom att sända brev till medlemmarna med en önskan att de ska försöka sprida information om organisationens verksamhet till människor i sin omgivning, med en vidare förhoppning att få fler intresserade. Man annonserar även i pressen, anordnar studiecirkel för nyfikna med intressanta föreläsare från exempelvis ROKS samt från olika myndigheter. Man sprider även information om kvinnojourernas verksamhet genom utställningar på biblioteket, fackeltåg på torget, manifestationer och skolseminarier.

Man har en åldersgräns på 18 år för aktivt arbetade på jouren och bara kvinnliga medlemmar är välkomna. Tidigare hade jouren även ett fåtal manliga stödmedlemmar, men man har nyligen fått nya direktiv från förbundet om att endast kvinnor får vara medlemmar. För övrigt gäller det att bedömas som "lämplig" för att få arbeta aktivt, vilket menas att man inte ska ha några större personliga problem. Till exempel ska kvinnor som önskar att arbeta aktivt, vilka själva tidigare utsatts för misshandel, "vara klara med sig själva". Anledningen är att man som jourkvinna ständigt kommer i kontakt med kvinnor i kris och för att kunna hjälpa måste man vara psykiskt stark. Alla nya medlemmar får börja med att ta del av internutbildningen, ofta faller det sig då naturligt vilka som är lämpliga för jourarbetet. Utbildning är i

²² Telefonintervju med Birgit på Helsingborgs Kvinnojour den 14 november 2000.

studiecirkelform – föreläsare från ROKS utbildar i ”kvinnojournskunskap²³”. Information ges även av polis, åklagare, socialförvaltningen och familjerätten. De som arbetar aktivt berättar om sina erfarenheter om jourarbetet. De nya medlemmarna får även gå bredvid de erfarna och bland annat lära sig hur man ska möta hjälpsökande kvinnor i telefon.

Från Helsingborg stad får kvinnojouren ett årligt bidrag, vilket för år 2001 är på 690 000 kronor. Man får även ekonomiskt bidrag från grannkommunerna Bjuv, Landskrona och Höganäs. Jouren har också möjlighet att söka bidrag från olika fonder till projekt, ex till det endagars kvinnofridsseminariet som anordnas i år. De kan också söka bidrag från Brottsofferjouren. Pengarna ska gå bland annat till hyra för jourens kontor, kurser, konferenser och telefon.

Birgit, som har varit anställd på Helsingborgs Kvinnojour sedan 1991, berättade om hur man tar emot hjälpsökande kvinnor och vad man informerar kvinnorna om; ” *Om en kvinna hör av sig till vår kvinnojour via telefon försöker vi få henne att boka tid, komma till oss. Då är vi alltid två som möter upp. Vi pratar då med henne, berättar att vi kan hjälpa henne att göra en anmälan om hon vill. Om hon tvekar på att åka till polisstationen har vi avtal med poliser som kommer ner till vårt kontor, där de kan ta emot hennes anmälan. Vi erbjuder oss att följa med till olika myndigheter som sjukhus och rätten. Vi berättar också för henne att vi har fyra jourlägenheter där hon kan bo för tillfället om hon inte kan återvända hem eller om hon vill lämna hemmet. Där har kvinnor med barn bott från allt mellan ett dygn till omkring tre månader. Vi slänger inte ut någon, istället erbjuder vi vår hjälp att få kontakt med någon kommunal bostadsförmedling. Det kostar 170 kr/dygn för kvinnan att bo i lägenheten, om hon ej kan betala kan hon söka bistånd hos socialtjänsten*”.

Helsingborgs Kvinnojour menar att de idag är nöjda med sin verksamhet. De anser att de har tillräckligt med personal för att hinna med. De har även bra telefontider, måndag till fredag mellan 9-16 och tisdag kväll 18-20. De anser inte att det är nödvändigt att ha jourtelefon på helgen, eftersom det är oftast då misshandeln äger rum, och kvinnan inte har möjlighet att ringa. Det är få som ringer på helgen, istället är det vanligast på måndagar. 240 kvinnor hade i mitten på november månad år 2000 varit i kontakt med jouren, det är lika många som hela förra året (år 1999).

²³ Jourernas samlade kunskap och erfarenhet integrerad med såväl nationell och internationell forskning på området.

Jag ställde Birgit frågan, om vad hon anser bidrar till den legitimitet kvinnojourerna har i samhället idag. På detta svara hon; *"Kvinnojouren är ett komplement till samhällsinstansen, där det finns en "lucka". Det är lättare för kvinnor att vända sig till en icke-myndighet, det är mindre formellt, mer medmänskligt. Men det gäller ändå att ha professionell hållning gentemot kvinnorna, annars kan det bli fel"*.

Sammanfattning

Som man tydligt kan utläsa skiljer de två jourerna åt i en mängd avseende, gällande exempelvis ekonomiska tillgångar och tillgänglighet. Kristianstad Nya Kvinnojour arbetar helt utifrån ideell basis och är relativt nystartad. Jouren önskar förbättra sin tillgänglighet med fler som kan joura på dagtid. På Helsingborgs Kvinnojour har man för närvarande tre anställda och har därmed möjlighet att vara tillgängliga via jourtelefonen dagtid alla veckans dagar. Det kommunala bidraget för Kristianstad Nya Kvinnojour är på 150.000 kr för år 2000 jämfört med Helsingborgs Kvinnojour som har ett årligt bidrag för 2001 på 690.000 kronor. Denna jour får även bidrag från tre grannkommuner. De ekonomiska förutsättningarna för de två jourerna skiljer sig nämnvärt, vilket också avspeglar sig i tillgängligheten. Möjligheten att ha en anställd är helt avhängigt av jourens finanser.

Om vi bortser från förbundstillhörighet, kan man hitta en hel del likheter mellan jourerna. Rekrytering av nya medlemmar, bemötandet av hjälpsökande kvinnor, vad man har att erbjuda samt vilken information man ger är så gott som den samma på båda jourerna. Kvinnojourskvinnorna bemöter de hjälpsökande kvinnorna med medmänsklighet och förståelse. En skillnad, en väsentlig sådan enligt min personliga uppfattning, är synen på att ha män som stödjande medlemmar. Kristianstad Nya Kvinnojour, vilka tillhör SKR, välkomnar män som stödmedlemmar. Medan Helsingborgs Kvinnojour, som tillhör ROKS, betonar att man tidigare haft manliga stödmedlemmar, men efter direktiv från förbundet, nu endast har kvinnliga medlemmar. Denna skillnad i synen på män är den samma på riksnivå. SKR ställer sig mer positivt att ha en typ av samarbetsform med män och välkomnar initiativ som tas av män, ROKS däremot tar avstånd från samarbete från män och olika mansorganisationer.

12. Kvinnojourernas betydelse

Myndigheters syn på kvinnojourerna

I Socialstyrelsens rapport (SoS-rapport 1998:6) om våld mot kvinnor, har företrädare för tre myndigheter – polis, sjukvård och socialtjänst – fått ge sin syn och erfarenhet av kvinnojourernas verksamhet. Den offentliga sektorn har de senaste åren fått ändrade ekonomiska ramar och en rad omorganisationer har genomförts. Att arbetsgrupper med kompetens och erfarenhet av arbete med kvinnomisshandel upplösts, verkar vara en konsekvens av detta. Enligt rapporten verkar det råda en viss trötthet ute på myndigheterna, då man nu är färre medarbetare med fler och tyngre arbetsuppgifter än tidigare.

Företrädare för samtliga tre myndigheter menar att kvinnojouren är nödvändig för att de misshandlade kvinnorna ska få stöd och hjälp, eftersom varken polis, socialtjänst eller sjukvården har resurser till det. Kvinnojouren ses därför utgöra en viktig resurs för myndigheterna på respektive ort. Man anser att jourkvinnorna verkar vara väl insatta i de tre myndigheternas handläggning av misshandelsärenden. Detta anses viktigt då jouren utgör en viktig förmedlande länk mellan kvinnorna och myndigheterna. Eftersom hjälpsökande kvinnor efter kontakt med jourkvinnor, ofta är väl införstådda i regler och rutiner som styr arbetet hos myndigheter, underlättar detta för de tjänstemän kvinnorna kommer i kontakt med.

Kvinnojouren ses ofta som ett komplement till socialtjänsten, som en parallell resurs, som tar över som ett stöd och skydd för utsatta kvinnor där socialtjänsten inte räcker till. För många kvinnor framstår dock inte socialtjänsten som ett alternativ, bland annat för att man är rädd för att barnen skall bli omhändertagna eller av andra anledningar, en kvinna berättar; *”Utan jouren hade jag aldrig klarat att gå vidare, vart skulle jag ta vägen? Socialtjänsten skulle jag aldrig söka upp, jag skämdes. Dessutom är de så måna om att man ska lösa problemen och bli en familj igen”* (Kommunaktuellt nr 31, 1997:10-11). Eliasson (1997) är väldigt kritisk till familjeterapi. Hon anser att det aldrig bör föreslås som ersättning för individuell terapi för en våldsutsatt kvinna. Om det anses befogat att familjen trots allt ska behandlas tillsammans, bör man alltid se till kvinnan och barnens behov i första hand, de som är svagast i familjen.

I en del fall har myndighetsföreträdaren en något tveksam inställning till jourens politiska arbete. Samtidigt menar man att det är nödvändigt att det finns en instans som inte är en

myndighet och som bistår och ger skydd till utsatta kvinnor. Företrädare på socialtjänsten på två orter säger sig dock vara osäkra på om misshandlade kvinnor ligger inom ramen för deras arbetsområde. I stället anser man att det är barns utsatthet som skall prioriteras (SoS-rapport, 1998:6).

13. Kvinnojourernas legitimitet

Förbundens åsikter

Ovan har företrädare från två lokala jourer beskrivit vad de anser om kvinnojourernas roll och hur de tillskrivs legitimitet i samhället. Även till informanterna för respektive förbund på riksnivå ställde jag frågan om kvinnojourernas legitimitet. Eva Olsson, informationsansvarig på SKR, framhåller vikten av att deras ordförande sitter i riksdagen, vilket betyder att ”de bevakar mycket på plats”. De håller sig uppdaterade i frågor som faller inom ramen för förbundets intresse.

Vidare menar Eva Olsson att de upplever att de hörsammas, myndighetspersoner har tilltro till kvinnojourernas åsikter och erfarenheter. Även om de som arbetar på kvinnojourerna i landet har olika bakgrund, så finns det en bred kunskap. Hon berättar; ” *Vår verksamheten startades upp redan på 70-talet, vilket betyder att vi har nästan 25 års erfarenhet att jobba med dessa frågor och möta utsatta kvinnor. Då man förr vände sig till oss, fanns inget annat alternativ för misshandlade kvinnor, eftersom man såg på kvinnomisshandel som ett problem vilket man inte skulle lägga sig i. Sedan dess har det bedrivits en omfattande opinionsbildning från kvinnojourerna sida för att synliggöra detta samhällsproblem, och samtidigt har samhället utvecklats till att bli mer öppet för att detta problemet finns. Ju mer öppet det har blivit och ju fler som har börjat engagera sig i denna frågan, både lokalt, nationellt och internationellt, och man lyft upp frågan på dagordningen, desto mer kunskap har man också fått och då sett att detta problem är väldigt omfattande. Man har upptäckt att detta är ett problem för folkhälsan, ifråga om sjukskrivningar, om kvinnors livskvalité samt när det gäller barnens situation. Idag har man massor med kunskap inom området, dessa parametrar har på något sätt gått ihop. Det ena beror på det andra. Samtidigt som man bedrivit ett kvinnojoursarbete och arbetat på gräsrotsnivå, så har man också internationellt, via FN och andra olika organ, arbetat uppifrån vilket till stor del är anledningen till kvinnojouren fått en stark social ställning. Man arbetar från olika håll. Man möter kvinnor i kris och lär sig massor på det.*

Man måste komma ihåg att ett fall är inte det andra likt. Kvinnan som söker hjälp hos oss har sin speciella bakgrund, sin speciella situation”.

Vad behövs för att stoppa mäns våld mot kvinnor? På frågan svarade Eva Olsson följande; *”Man behöver prioritera förebyggande åtgärder, så att man går in redan då barnen går på dagis och i skolan och pratar om dessa frågor. Man ska lyfta fram och synliggöra hur man ska förhålla sig till varandra, hur det ska se ut i en sund familj. Att man fångar upp de barn som man märker far illa. Att man avsätter resurser för de barnen, så att man tidigt kan ta tag i det. Den andra viktiga biten är att förändra attityder och värderingar när det gäller det här. Många är fortfarande inte insatta i detta och ser det som ett internt familjeproblem. Så är det inte, mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem”.*

Det gäller i stort att förändra den allmänna attityden till skilda typer av våldhandlingar, menar Eva Olsson vidare; *”Om jag går ut på gatan och någon ger mig en smäll rakt över ansiktet då är det solklart ett brott och det är enkelt för alla runt omkring att hantera, men det är en lika stor brottslig handling om inte ännu värre när det sker i ett hem, därför att då har dessa två parter också en känslomässig relation till varandra. Man har kanske gemensamma barn och det gör ju att det är om möjligen ännu allvarligare. Men vi ser inte det så, man ser våldet på gatan som något värre”.*

14. Internationellt samarbete

Under senare tid har man i det internationella samarbetet alltmer kommit att uppmärksamma våld och andra övergrepp mot kvinnor. Samarbetet har lett till ett ökat tryck mot nationella organ världen runt att agera mot existerande missförhållanden och vidta åtgärder för att förbättra för våldsutsatta kvinnor och komma tillrätta med detta samhällsproblem. Exempelvis har kvinnovåld fått en given plats på dagordningen inom ramen för arbete för *mänskliga rättigheter* (Kvinnofrid, SOU 1995:60). Castells (1997) anser att grunden i feminismen utgörs av försvar av kvinnans rättigheter och han menar då vidare att *”...i den bemärkelsen är ju feminismen en utvidgning av rörelsen för mänskliga rättigheter (Castells, 1997:206).*

Det internationella samarbetet för att motverka kvinnovåld tog fart 1993, då FN:s generalförsamling klargjorde att övergrepp mot kvinnor är ett uttryck för historiskt ojämlika

maktförhållanden. I Peking 1995, vid FN:s kvinnokonferens, antog medlemsländerna bland annat en handlingsplan där man åtog sig att lagstifta och förstärka existerande lagstiftning gällande våld mot kvinnor i hemmet, på arbetsplatser och i samhället. Medlemsländerna band sig även till att avstå från att stödja sig på traditioner, sedvänjor eller religiösa hänsyn för att inte vidta åtgärder. På FN:s konferens i Nairobi 1985 bildades ett internationellt nätverk för kvinnohus och kvinnojourer. Nätverket där ROKS är medlem är INAVAW (International Network Against Violence Against Women). Det finns även andra internationella projekt som ROKS stöder. Ett är WE –TRAIN (Women´s Education and Training Center), som startade av kvinnohuset i Bangkok, Thailand. WE-TRAIN är en folkhögskola, vars syfte är att utbilda kvinnor i ett yrke, för att de sedan ska kunna försörja sig och sina barn²⁴.

15. Slutdiskussion

Vi i Sverige ska vara glada över det rättssamhälle vi faktiskt har, att vi har det bra till skillnad från människor i en mängd andra länder. Men förutsättningarna för ett välfärdssamhälle måste ändå, enligt min uppfattning, vara att man kan tillgodose behoven och skydda medborgarna mot våldssituationer, hot och förföljelser. Samhällsmedborgarna måste få upp ögonen för det omfattande, tills stor del dolda, kvinnovåldet. Det som sker innanför hemmets stängda dörrar är inte ett privat problem, utan ett samhällsproblem. Vad som är viktigt från samhällets sida, är att göra förövaren ansvarig för det lidande han orsakat kvinnan (och ofta även barnen i familjen) och att åtgärder vidtas för att klart och tydligt visa att kvinnomisshandel inte på något sätt är acceptabelt.

Från den feministiska rörelsen, där kvinnojourerna har en given plats, kommer ständigt strömmar av påtryckningar och idéer om kvinnors villkor. Sociologen Castells (1997) menar att bakom feminismens mångfald finner man en grundläggande samstämmighet, historiskt sett både kollektivt och individuellt. Feminismen försvagar på olika sätt den patriarkala dikotomin man/ kvinna som uppenbarar sig i sociala institutioner och i social praktik.

²⁴ www.roks.se

Jourerna som ett komplement

Kvinnojournernas funktion i samhället tycks vara, både enligt företrädare för jourerna och för myndigheter, en kompletterande resurs till främst socialtjänsten. Dessa verksamheter gränsar till varandra och jourerna kan ses som en befintlig resurs, som tar vid där socialtjänsten inte räcker till. För våldsutsatta kvinnor som vänder sig till kvinnojouren, är det att hitta en ny bostad fortfarande deras första prioritet bland hjälpbehoven. I Sverige, till skillnad från många andra länder, har polisen inte befogenheter att föra bort mannen från bostaden eller hålla honom i förvar. Därför blir kvinnans enda chans att komma undan mannen, att fly från hemmet.

En av de viktigaste uppgifter som kvinnojouren därför har är att fungera som en *fristad* för hjälpsökande kvinnor (SoS-rapport 1998:6:118). Fristad i bemärkelse av *avskild*, *fristående* och *separat*. *Avskild* ska ses i den betydelsen att den utsatta kvinnan ges möjlighet att komma ifrån sin plågoande, vila och hämta krafter. Hon får här tillfälle att genom stödsamtal få hjälp till insikt över sin ofta förtvivalade situation samt att ta sig ur den. Men *fristående* menas att hjälpsökande kvinnor undkommer att konfronteras med myndighetsutövning, då jourerna har en oberoende verksamhet. Jourkvinnorna har tystnadsplikt och ingen registrering förekommer. De utsatta kvinnorna kan anonymt bo på jourerna. *Separat* ska förstås i betydelsen ”enkönad”. Kvinnojournerna är en verksamhet för och av kvinnor. Hjälpsökande kvinnor möter andra kvinnor i samma situation som hon själv och de jourkvinnor hon kommer i kontakt med är helt och hållet införstådda i hennes roll som misshandlad och/eller utnyttjad kvinna.

En annan viktig kärna i kvinnojournernas verksamhet är det stöd som jourkvinnorna erbjuder i form av samtal, rådgivning och förmedlande kontakter till myndighetsinstitutioner. För många våldsutsatta kvinnor är det tillräckligt med ett telefonsamtal till kvinnojouren, genom vilket de kan få stöd och hjälp att komma till rätta med sin situation. Behovet av att ”bara få prata med någon” är stort, vilket visas av alla de tiotusentals samtal kvinnojournerna får ta emot varje år. För andra är behovet av hjälp större. Utsatta kvinnor besöker jourerna för stödsamtal, och för att få hjälp med vårdnadstvister och skilsmässor. Men även för att få stöd under läkarbesök, vid polisanmälningar och vid eventuella rättegångar.

På nationell nivå utför de två riksorganisationerna, ROKS och SKR, ett viktigt informations- och opinionsbildande arbete, då de synliggör det samhällsproblem som kvinnovåld utgör. Arbetet har även bidragit till att förändra samhällets attityder till kvinnomisshandel. Kvinnomisshandel uppfattas nu som en brottslig handling och nya skärpta lagar²⁵ har införts efter påtryckningar från bland annat kvinnorörelsen. Malin Åkerström (1990) beskriver en samhällelig förändring i inställningen till kvinnovåld, vilken har tagit plats under 80-talet. Hon bland annat nämner en artikel från 1982 av sociologen Tierny, där han påvisar att under en tioårsperiod har synen på misshandlade kvinnor ändrats, från att se dem som individer med en skamlighet av privat natur, till att vara en del av ett allvarligt samhällsproblem. Detta, menar Tierny, har åstadkommit av en gemensam kraftansträngning och samarbete mellan massmedia och "the battered women movement".

Frivilligt arbete – för- och nackdelar

Vad som är unikt med kvinnojoursverksamheten, som skiljer den från samhällsinstitutionernas verksamhet, är att den inte omfattas av bestämmelserna om anmälningsplikt i Socialtjänstlagen (SoL §71) (SoS-rapport 1998:6). Detta eftersom jourerna inte är en myndighet. Kvinnojourerna har alltså ålagt sig själva tystnadsplikt och de kvinnor som söker hjälp blir inte registrerade. Alla får vara anonyma.

Vad som även är speciellt för kvinnojourerna och viktigt för de hjälpsökande, är att våldsutsatta kvinnorna själva bestämmer villkoren. När de vänder sig till en jour möts de av en kvinnojourskvinna som finns där enbart för den utsatta kvinnan. Hon blir tagen på allvar, någon lyssnar förutsättningslöst på henne. Kvinnan får styra samtalet, hon får själv bestämma vad hon vill berätta utan att bli avbruten eller utfrågad. Detta till skillnad när en myndighetsperson möter en misshandlad kvinna, då det inom ramen för verksamheten krävs en viss information för att kunna vidtaga åtgärder eller planera behandling (Eliasson, 1997).

Sveriges Kvinnojourer räknas till frivilligorganisationer, men att driva verksamheten helt på ideell basis visades sig inte vara enkelt. Jourerna har blivit beroende av finansiellt stöd utifrån, främst från kommunerna. Men på senare år har många kommuner fått en dålig ekonomi, vilket varit förödande för flera jourer. Just ekonomin var en anledning till att kvinnojourerna i

²⁵ Ex. Lagen om grov kvinnofridskränkning (SFS 1998:393).

Kristianstad fick lägga ner verksamheten för några år sedan. Många kommuner förlitar sig alltmer på kvinnojourerna, då ekonomin blivit sämre och trycket blir större på jourkvinnorna. En undersökning av Socialstyrelsen (1990) visade att om de ideellt arbetande jourkvinnorna skulle ersättas av socialsekreterare skulle det kosta kommunerna 50 miljoner kronor per år. Det vill säga 450 000 kronor vardera för de 112 kommuner som då hade en kvinnojour (Kommunaktuellt, 1997:12).

Det är de ideellt arbetade kvinnorna som utgör jourernas grundval, vilket kan göra organisationen sårbar. Eftersom arbetet är krävande och slitsamt är det få som klarar att känna samma inlevelse och entusiasm över längre tid, då de samtidigt har ett eget liv att leva vid sidan om. Jourkvinnorna tillbringar tid med de hjälpsökande kvinnorna utanför administration och andra göromål på jourerna. Några fungerar som kontaktkvinnor åt de utsatta kvinnorna, vilket betyder att de emellan åt måste ta ledigt från sitt arbete utan ersättning eller på sin fritid, för att följa med en medsystem till ett polisförhör eller till rätten. Utifrån hjälpsökande kvinnors behov av stöd, varierar intensiteten i jourkvinnornas engagemang. Arbetet kan upplevas som slitsamt både på grund av arbetsbelastning samt att det kan vara emotionellt krävande att möta alla misshandlade kvinnor. En del jourer har handledning av en professionell tjänsteman, så att jourkvinnorna på så sätt ventilerar sin upplevelser och tankar. Men det är långt ifrån alla jourer som har möjlighet att erbjuda handledning till jourkvinnorna, då detta är en ekonomiska fråga.

De ideellt arbetade kvinnorna befinner sig i ett dilemma (Åkerström, 1990). De är amatörer, men samtidigt experter i många sammanhang. Å ena sidan säger de sig ge hjälp från en kvinna till en annan, som en medsystem. Å andra sidan finns det ett uttalat krav att de ska veta mer än de hjälpsökande. Även vid möten med exempelvis myndighetspersoner, journalister och människor på studiebesök har de krav på sig att kunna sin "sak". Det är just deras breda och mångåriga erfarenhet av arbete med misshandlade kvinnor som gör dem till unika experter och att de på så sätt vinner legitimitet för sitt arbete.

En annan svårighet som kvinnojourernas verksamhet möter, är att kvinnors separata organisering ofta stöter på hårt kritik. Ofta benämns kvinnor som arbetar för att hjälpa andra kvinnor och för jämställdhet som manshatare. Varför tillskrivs kvinnor som arbetar med dessa frågor benämningen manshatare? Enligt Carin Holmberg (1996) beror det på att män är rädda för kvinnors uppror. Att kvinnor, som den underordnade gruppen, gör uppror är ytterst

skrämmande för det manliga kollektivet. Holmberg skriver; ”*Frågeställningen om kvinnor hatar män är indirekt en artikulering av rädslan hos gruppen män att förlora den samhällseliga makten samt vilka konsekvenser det skulle medföra för män*” (Holmberg, 1995:54).

Kvinnojournernas separata organisering, kan ses utgöra ett hot, då de synliggör maktrelationen mellan män och kvinnor. Detta synliggörande uttrycks genom behovet av jourerna, för att verka som en separat fristad. Kvinnor måste skyddas därför att de fysiskt och psykiskt utsätts från mäns makt genom misshandel och andra typer av övergrepp.

Män som möjliga samarbetspartners

Om jag går från maktrelationen mellan könen, till att se på vad ett eventuellt fungerade samarbete mellan män och kvinnor skulle betyda i kampen mot kvinnomisshandel. De två förbunden inom kvinnojoursrörelsen i Sverige, ROKS och SKR, delar inte samma uppfattningen om hur ett ”samarbete” med män skulle främja kvinnojournernas främsta mål – att stoppa mäns våld mot kvinnor. Då jourerna har en uttalad feministisk grundsyn, anser många att ett samarbete med män inte ens är att tänka på, utan att kvinnojourarbetet är ett arbete enbart av och för kvinnor. Visst är den feministiska grundsynen viktig, det kan jag hålla med om. Men samtidigt anser jag att många kvinnoforskare²⁶ har rätt, då de menar att kvinnovåld inte enbart är ett kvinnoproblem, utan mer ett mansproblem. Det är männens inställning som måste förändras.

Denna syn har även Lars Naumburg som i sin bok *Över gränsen* (1998), menar att mäns våld mot kvinnor är ett mansproblem och att ”...*männen måste finna sin plats i kampen mot männens misshandel av kvinnor. Männerna måste finna männens plats*” (Naumburg, 1998:35). Vidare anser Naumburg att det är självklart att det finns en ledig plats för solidaritetsarbete, men om kvinnojournerna är redo att ta emot detta från männens sida, ställer han sig frågande till. Hans menar att hans fulla övertygelse är den, att det måste vara männens ansvar att medverka till att finna orsakerna till mäns våld mot kvinnor, vilket han anser är en samhällstragedi. ”*Att ta reda på hur män ska kunna utveckla manligheter som inte kräver*

²⁶ Eliasson (1997) och Lundgren (1990).

makt och kontroll över kvinnor, kan inte vara kvinnornas sak” (Naumburg, 1998:35). I detta anser jag att han har en viktig poäng.

SKR ställer sig positiva till initiativ som tas från mäns sida. De lokala jourerna välkomnar män som stödjande medlemmar²⁷. SKR tog initiativ till den första gemensamma konferensen med Mansjourerna. Förbundet anser att det är viktigt att man bevarar sin feministiska grundsyn, men ser samarbete med män som något positivt, på så sätt att man utbyter tankar, erfarenheter och stöttar varandra i arbetet för att nå samma mål. ROKS delar inte dessa åsikter, utan ser annorlunda på eventuellt samarbete. De har inget samarbete med någon manlig organisation. Exempelvis anser man från ROKS sida, att samarbete med Mansjourernas Riksförbund inte skulle ha något syfte, eftersom man inte har samma målsättning. Efter vad jag personligen erfarit genom inläsning på området, intervjuer samt genom att följa jämställdhetsdebatten i media, tycks mäns engagemang öka och detta få ett mer positivt bemötande i allmänhet.

Ett stort ansvar vilar på jourerna

En oerhört viktig fråga som man måste ställa sig, är om det är rimligt att sociala ideella organisationer och/eller frivilligt oavlönade människor tar ett så stort ansvar i samhället som de gör idag? Det gäller inte bara kvinnojourernas arbete för våldsutsatta kvinnor, utan det är även inom andra samhällsområden där medborgarmedverkan ökat. Med 1990-talets besparingar och nedskärningar i de offentliga verksamheterna har trycket och förväntningarna blivit större på frivilliga insatser. Där samhällets sociala resurser tar slut, förlitar man sig på att ideellt arbete ska ta vid och komplettera de brister som finns. Vilken är inställningen hos myndigheter kring problematiken gällande kvinnovåld idag? Hur hanterar man problemen? Vidare tycker jag att man ska ställa frågan om det är legitimt att kvinnojourerna tar ett så tungt ansvar i ett så stort samhällsproblem?

En del förändringar har under senare tid skett och inställningen hos myndigheter är idag den, att kvinnovåld utgör ett allvarligt samhällsproblem. Från samhällets sida har man förutom nya skärpta lagar, vidtagit en rad förebyggande åtgärder. Myndighetsgemensamma uppdrag har utfärdats, något som länge varit eftersökt av bland annat av kvinnojourerna. I ett särskilt

²⁷ Innebär att män ej aktivt får arbeta på juren, utan stödjer verksamheten genom en medlemsavgift.

beslut har regeringen givit vissa myndigheter²⁸ gemensamma uppdrag som rör våld mot kvinnor²⁹. Syftet med uppdragen är att konkretisera myndigheters ansvar och skyldigheter att vidta åtgärder. Bland annat har myndigheterna fått i uppdrag att öka ansträngningarna för att förebygga våldsbrott mot kvinnor, utarbeta åtgärdsprogram och samverka myndigheter emellan och med berörda frivilligorganisationer.

Faktum kvarstår dock, trots förbättrade insatser från samhällets sida, att kvinnojourerna tar ett stort ansvar och är många gånger livsviktiga för misshandlade kvinnor. Även om vi idag med reducerade resurser, lägger stor vikt i att hjälpa och stödja varandra som medmänniskor, får det aldrig bli legitimt i ett välfärdsamhälle, att utsatta människor ska vara beroende av frivilliga insatser. Jag anser att kvinnojourerna ska fortsätta fungera som ett komplement till samhällsinstanserna, men får inte vara det enda alternativet för misshandlade och utsatta kvinnor.

²⁸ Detta rör Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet, Kriminalvårdstyrelsen, Brottsoffermyndigheten, Socialstyrelsen, Länsstyrelserna och i vissa delar Domstolsverket. Kvinnofrid 1997/1998:55.

²⁹ Regeringsbeslut 1997-12-16 nr.2, dnr A97/3077/JÄM.

16. Litteraturlista

Boethius, Maria-Pia (1990). *Patriarkatets våldsamma sammanbrott – och varför våldtäkt finns*. Bonniers förlag AB, Stockholm.

Castells, Manuel (1997). *Informationsåldern – ekonomi, samhälle och kultur. Band 2, Identitetens makt*. Bokförlaget Diadalos AB, Göteborg.

Eliasson, Mona (1997). *Mäns våld mot kvinnor – en kunskapsöversikt om kvinnomisshandel och våldtäkt, dominans och kontroll*. Natur och kultur, Stockholm.

Grant, Cattis (1997). *Våld mot kvinnor – en faktaskrift*. Operation Kvinnofrid, Stockholm stad. Almquist & Wiksell Tryckeri, Uppsala.

Holgersson, Linda & Nyström, Johan (2000). *Kvinnliga brottsoffers uppfattning av mötet med polisen*. (C-uppsats i sociologi ht 1999), Universitetet i Växjö, Växjö.

Holmberg, Carin (1993). *Det kallas kärlek – en socialpsykologisk studie om kvinnors underordning och mäns överordning bland unga jämställda par*. Anamma Facklitteratur, Göteborg.

Holmberg, Carin (1996). *Det kallas manshat – en bok om feminism*. Anamma Facklitteratur, Göteborg.

Holmberg, Carin & Bender, Christine (1998). *Våld mot kvinnor – män i kris*. SoS-rapport 1998:6. En kartläggning av verksamheten på sju kvinnojourer och tre mansjourer 1997, Socialstyrelsen, Stockholm.

Kommunaktuellt, tidsskrift. *Kvinnojouren ett sista skyddsnät*. Nr 31, den 16 oktober 1997, s. 10-11, Stockholm.

Kommunaktuellt, tidsskrift. *En fristad på skyddad adress*. Kvinnojouren i Mölndal. Nr 31, den 16 oktober 1997, s. 12, Stockholm.

Korsnes, Olav, Andersen, Heine & Brante, Thomas (Red.) (1997). *Sociologisk leksikon*. Universitetsforlaget AS, Oslo.

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur, Oslo.

Kvinnofrid (1998). - *En sammanfattning av regeringens proposition 1997/1998:55*. Faktablad av Arbetsmarknadsdepartementet i samarbete med Socialdepartementet och Justitiedepartementet, Regeringskansliet offsetcentral, Stockholm.

Lundgren, Eva (1992). *Gud och alla andra karlar*. Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm.

Lundström, Agneta & Nordenfors, Gunilla (1990). *Bryt tystnaden – om sexualiserat våld mot kvinnor och flickor*. Utbildningsförlaget Brevskolan, Stockholm.

Morgonbris, tidsskrift. *Vi är inte rädda*. Nr 3, s.12-13 2000. Av Åsa Hammar.

Naumburg, Lars (1998). *Över gränsen – om männen och kvinnomisshandeln*. Utbildningsförlaget Brevskolan, Stockholm.

Radford, J & Russel, D. E. H Eds (1992). *Femicide. The politics of woman killing*. Twayne Publishers, New York.

Socialdepartementet (1995). *Kvinnofrid Del A – Huvudbetänkande av Kvinnovåldskommissionen*. SOU 1995:60, Stockholm.

Socialdepartementet (1995). *Kvinnofrid Del B – Huvudbetänkande av Kvinnovåldskommissionen*. SOU 1995:60, Stockholm.

Svedberg, Lars (1993). *Socialt inriktade frivilligorganisationer*. SOU 1993:82, Frivilligt socialt arbete – kartläggning och kunskapsöversikt, Stockholm.

Walby, S (1990). *Theorizing Patriarchy*. Basil Blackwell, Oxford.

Widding Hedin, Lena (1997). *Det kan hända vilken kvinna som helst – en handbok om bemötandet av kvinnor som blivit utsatta för misshandel och sexuella övergrepp*. Anamma Facklitteratur, Göteborg.

Åkerström, Malin (1990). *Dilemman i frivilligorganisationer – exemplen kvinno- och brottsofferjourer*. Sociologiska institutionen, Lund.

Önfelt, Cecilia (1991). *Vardagens hjältinnor – 10 år på Alla Kvinnors Hus*. Utbildningsförlaget Brevskolan, Stockholm.

Hemsidor:

ROKS hemsida: www.roks.se

SKR:s hemsida: www.kvinnojourernas.com

Frågor till de lokala jourerna

Bilaga 1.

1. Berätta om er kvinnojour
2. Hur länge har ni funnits
3. Antal medlemmar
4. Styrelsens uppbyggnad
5. Rekrytering av nya medlemmar
6. Samarbete med myndigheter
7. Finansiering
8. Introducering av nya medlemmar. Vilka är välkomna?
9. Hur bedöms lämplighet?
10. Hur sker internutbildning? Vad ingår?
11. Tillvägagångssätt då en kvinna vänder sig till er.
12. Jag har klart för mig att kontakten till er sker anonymt. Är det alltid kvinnan som tar kontakt, aldrig tvärtom?
13. Hur bemöter ni kvinnorna?
14. Vad har ni att erbjuda, vad informeras det om?
15. Om kvinnan har barn vad gör ni då?
16. Har ni skyldighet att anmäla?
17. Vad upplevs som vanligast att kvinnorna tar kontakt med er efter en polisanmälan eller före?
18. Är ni helt nöjda med organisationen idag?
19. Något att åtgärda? Tex. har ni tillräckligt med telefontider?
20. Vika kampanjer förs för att sprida info om er existens?
21. Vad tror ni bidrar till den legitimitet kvinnojouren har i samhället idag?